

**ΠΑΝΤΕΙΟ ΠΑΝΕΠΙΣΤΗΜΙΟ
ΚΟΙΝΩΝΙΚΩΝ & ΠΟΛΙΤΙΚΩΝ ΕΠΙΣΤΗΜΩΝ**

**ΤΜΗΜΑ ΔΗΜΟΣΙΑΣ ΔΙΟΙΚΗΣΗΣ
Π.Μ.Σ. ΔΙΚΑΙΟ ΕΠΙΧΕΙΡΗΣΕΩΝ ΚΑΙ ΔΙΟΙΚΗΣΗ**

ΔΙΠΛΩΜΑΤΙΚΗ ΕΡΓΑΣΙΑ:

«Τα Προγράμματα Επιχειρείας στο πλαίσιο του Ενωσιακού
και Ελληνικού Δικαίου Ελεύθερου Ανταγωνισμού»

Μεταπτυχιακή Φοιτήτρια:

Μιχαλίτσα Μαρκάκη του Γεωργίου
(ΑΜ: 7116Μ041)

Επιβλέπων Καθηγητής: Άγγελος Μπώλος, Επίκ. Καθηγητής

ΑΘΗΝΑ 2017

ΠΕΡΙΕΧΟΜΕΝΑ

ΠΕΡΙΕΧΟΜΕΝΑ

ΣΥΝΤΟΜΟΓΡΑΦΙΕΣ

ΕΙΣΑΓΩΓΗ	1
ΚΕΦΑΛΑΙΟ Α΄	2
ΣΥΜΦΩΝΙΕΣ ΕΠΙΧΕΙΡΗΣΕΩΝ ΣΤΟ ΔΙΚΑΙΟ ΤΟΥ ΑΝΤΑΓΩΝΙΣΜΟΥ	2
1. Οικονομική και Νομική ανάλυση των καρτελικών συμπράξεων	2
2. Το «δίλημμα του φυλακισμένου».....	4
3. Το Πρόγραμμα Επιείκειας ως «δίλημμα του φυλακισμένου»	6
ΚΕΦΑΛΑΙΟ Β΄	9
ΤΟ ΠΡΟΓΡΑΜΜΑ ΕΠΙΕΙΚΕΙΑΣ ΣΤΙΣ ΗΝΩΜΕΝΕΣ ΠΟΛΙΤΕΙΕΣ ΑΜΕΡΙΚΗΣ.....	9
1. Η αφετηρία του Προγράμματος Επιείκειας και η εξέλιξη αυτού	9
2. Η Επιχειρησιακή Πολιτική Επιείκειας (Corporate Leniency Policy).....	10
3. Η Ατομική Πολιτική Επιείκειας (Leniency Policy for Individuals)	11
4. Τα Προγράμματα Πρόσθετης Ασυλίας (Amnesty Plus Program) και Προσθέτων Προστίμων (Penalty Plus Program)	12
5. Τελικά συμπεράσματα	13
ΚΕΦΑΛΑΙΟ Γ΄	14
ΤΑ ΠΡΟΓΡΑΜΜΑΤΑ ΕΠΙΕΙΚΕΙΑΣ ΤΗΣ Ε.Ε. ΚΑΙ ΤΗΣ ΕΛΛΑΔΟΣ	14
1. Το Πρόγραμμα Επιείκειας στο Δίκαιο Ανταγωνισμού της Ε.Ε.	14
1.1. Η Ανακοίνωση του 1996.....	15
1.2. Η Ανακοίνωση του 2002.....	17
1.3. Η Ανακοίνωση του 2006.....	20
2. Το Ελληνικό Πρόγραμμα Επιείκειας.....	29
2.1. Η υπ΄ αριθ. 299/Υ/2006 Απόφαση της Ελληνικής Επιτροπής Ανταγωνισμού	29
2.2. Η υπ΄ αριθμ. 526/ΥΙ/2011 Απόφαση της Ελληνική Επιτροπής Ανταγωνισμού	30
3. Η σχέση των Προγραμμάτων Επιείκειας με τις αξιώσεις αποζημίωσης.....	34
4. Η συνύπαρξη της Ευρωπαϊκής Επιτροπής και των εθνικών αρχών ανταγωνισμού ...	38
4.1. Η Υπόθεση DHL- Η διαφορά της κύριας δίκης και το προδικαστικό ερώτημα.....	38
4.2. Η απόφαση του Δικαστηρίου.....	40
4.3. Τελικά Συμπεράσματα.....	42
ΚΕΦΑΛΑΙΟ Δ΄	43
Η ΔΙΑΔΙΚΑΣΙΑ ΔΙΕΥΘΕΤΗΣΗΣ ΔΙΑΦΟΡΩΝ.....	43
1. Λόγοι υιοθέτησης της διαδικασίας Διευθέτησης από την Ευρωπαϊκή Επιτροπή	43
2. Λόγοι υιοθέτησης της διαδικασίας Διευθέτησης από την Ελληνική Επιτροπή Ανταγωνισμού	44
3. Η Διαδικασία διευθέτησης με την Ευρωπαϊκή Επιτροπή	46
4. Η διαδικασία διευθέτησης με την Επιτροπή Ανταγωνισμού.....	48
ΤΕΛΙΚΑ ΣΥΜΠΕΡΑΣΜΑΤΑ.....	50
ΕΛΛΗΝΙΚΗ ΒΙΒΛΙΟΓΡΑΦΙΑ	53
ΞΕΝΟΓΛΩΣΣΗ ΒΙΒΛΙΟΓΡΑΦΙΑ.....	53
ΠΑΡΑΡΤΗΜΑΤΑ- ΚΑΤΑΣΤΑΣΗ ΠΙΝΑΚΩΝ.....	56

ΣΥΝΤΟΜΟΓΡΑΦΙΕΣ

αρθρ.	άρθρο
αριθμ.	αριθμός
βλ.	βλέπε
ΓΔΑ	Γενική Διεύθυνση Ανταγωνισμού
ΔΕΕ	Δίκαιο Επιχειρήσεων και Εταιρειών
ΔΕΚ	Δικαστήριο Ευρωπαϊκών Κοινοτήτων
ΔικΕΕ	Δικαστήριο της Ευρωπαϊκής Ένωσης
δισ	δισεκατομμύρια
ΕΠΑνΤ	Ελληνική Επιτροπή Ανταγωνισμού
ΕΔΑ	Ευρωπαϊκό Δίκτυο Ανταγωνισμού
ΕΕ	Ευρωπαϊκή Ένωση
εκατ.	εκατομμύρια
ΕυρΠολΔ	Ευρωπαϊκή Πολιτική Δικονομία
Ν.	Νόμος
ο.π.	όπως παραπάνω
παρ.	παράγραφος
σελ.	σελίδα
σημ.	σημείωση

ΣΛΕΕ	Συνθήκη Λειτουργίας Ευρωπαϊκής Ένωσης
ΣΤΕ	Συμβούλιο της Επικρατείας
ΣυνθΕΚ	Συνθήκη Ευρωπαϊκών Κοινοτήτων
AGCM	Autorità Garante della Concorrenza e del Mercato
ECN	European Competition Network
TAR	Tribunale Amministrativo Regionale per il Lazio

ΕΙΣΑΓΩΓΗ

Οι καρτελικές συμπράξεις θεωρούνται αναμφισβήτητα ως μια από τις σοβαρότερες μορφές αντι-ανταγωνιστικής συμπεριφοράς, ικανές να πλήξουν σημαντικά τις αρχές τις οποίες πρεσβεύει το δίκαιο του Ελεύθερου Ανταγωνισμού. Καθότι οι αρχές ανταγωνισμού έχουν αντιμετωπίσει δυσκολίες στην επιβολή της πολιτικής ανταγωνισμού τους σε σχέση με τα καρτέλ, τα Προγράμματα Επιείκειας αποτελούν ένα νόμιμο, αποτελεσματικό και συχνά το μόνο διαθέσιμο εργαλείο για τις αντιμονοπωλιακές αρχές, προκειμένου να ανιχνεύσουν καρτελικές συμπεριφορές που περιορίζουν τον ανταγωνισμό.

Τα Προγράμματα Επιείκειας των Ηνωμένων Πολιτειών Αμερικής, της Ευρωπαϊκής Ένωσης αλλά και της Ελλάδος μοιράζονται μερικά κοινά χαρακτηριστικά λόγω του αναμφισβήτητου κοινού στόχου, που δεν είναι άλλος από την προστασία του ίδιου του ανταγωνισμού. Παράλληλα διαπιστώνονται διαφορές σε βάθος χρόνου οι οποίες οφείλονται σε λόγους προσαρμογής των προγραμμάτων στην εκάστοτε νομική και κοινωνική πραγματικότητα.

Με την παρούσα θα επιχειρηθεί μια νομική και οικονομική ανάλυση των καρτελικών συμπράξεων αλλά και μια πιο εις βάθος παρουσίαση των Προγραμμάτων Επιείκειας αλλά και της Διαδικασίας Διευθέτησης.

ΚΕΦΑΛΑΙΟ Α΄

ΣΥΜΦΩΝΙΕΣ ΕΠΙΧΕΙΡΗΣΕΩΝ ΣΤΟ ΔΙΚΑΙΟ ΤΟΥ ΑΝΤΑΓΩΝΙΣΜΟΥ

1. Οικονομική και Νομική ανάλυση των καρτελικών συμπράξεων

Είναι σημαντικό εξαρχής, να εξεταστεί η διαφορά μεταξύ της οικονομικής και της νομικής έννοιας της καρτελικής σύμπραξης. Με βάση την οικονομική θεωρία, η καρτελική σύμπραξη αναγνωρίζεται ως μια κατάσταση όπου οι τιμές των επιχειρήσεων είναι υψηλότερες από κάποια ανταγωνιστική τιμή¹, η οποία και αποτελεί σημείο αναφοράς. Σε μια διαφορετική εκδοχή, η αθέμιτη σύμπραξη θα μπορούσε να χαρακτηριστεί ως μια κατάσταση στην οποία οι επιχειρήσεις θέτουν τις τιμές τους αρκετά κοντά στις μονοπωλιακές τιμές.² Σε κάθε περίπτωση, στα οικονομικά η καρτελική σύμπραξη συμπίπτει με ένα αποτέλεσμα (αρκετά υψηλή τιμή), και όχι με μια συγκεκριμένη μορφή από την οποία προκύπτει αυτό το αποτέλεσμα. Έτσι, η καρτελική σύμπραξη από οικονομική άποψη μπορεί να συμβεί όχι μόνο με τη λεγόμενη «ρητή αθέμιτη σύμπραξη» (explicit collusion), αλλά και σε μια αποκαλούμενη «σιωπηρή κατάσταση συμπαιγνίας» (tacit collusion).³

Απαγορευμένες δεν είναι μόνο τυχόν αντι-ανταγωνιστικές συμφωνίες, ρητές ή σιωπηρές, αλλά και κάθε εναρμονισμένη πρακτική που καταλήγει σε συντονισμό των συμπεριφορών μεταξύ επιχειρήσεων. Έτσι, κρίνεται παράνομη η συμπεριφορά της επιχείρησης που συνεργάζεται με τους ανταγωνιστές της με οποιοδήποτε τρόπο, προκειμένου να καθορίσει έναν ομοιόμορφο τρόπο δράσης και να εξασφαλίσει την επιτυχία της *«με την εκ των προτέρων εξάλειψη κάθε αβεβαιότητας ως προς τη συμπεριφορά των άλλων σχετικά με τα ουσιώδη στοιχεία αυτής της δράσης, όπως το ποσό, αντικείμενο, ημερομηνία και τόπο των [...] συναλλαγών»*.⁴

Για τη διαπίστωση εναρμονισμένης πρακτικής δεν αποτελεί προϋπόθεση η κατάρτιση συγκεκριμένης συμφωνίας. Σαφώς υπάρχει εναρμονισμένη πρακτική και εντεύθεν παράβαση των ως άνω διατάξεων και όταν τα μέρη δεν έχουν καν διατυπώσει τους όρους μιας συμφωνίας αλλά το καθένα από αυτά εκμιαεύει από τη

¹ Motta, Competition Policy: Theory and Proctice, 2004, 163.

² Οι μονοπωλιακές τιμές ή οι τιμές συγχώνευσης, είναι οι τιμές που θα ορίζονταν εάν όλες οι επιχειρήσεις του κλάδου ήταν συνεργάτες της ίδιας εταιρείας ή διοικούσαν από τον ίδιο διαχειριστή.

³ Κατσουλάκος σε Τζουγανάτο, Δίκαιο του Ελεύθερου Ανταγωνισμού, 2013, 107 επ.

⁴ ΔΕΚ, Απόφ. της 14.7.1972, Υποθ. C-48/69, Imperial Chemical Industries Ltd. κατά Επιτροπής, ECLI:EU:C:1972:70, σκέψη 118.

συμπεριφορά του άλλου ορισμένη δέσμευση. Για την ύπαρξη μίας εναρμονισμένης πρακτικής αρκεί μία ανεξάρτητη επιχείρηση ενσυνείδητα και αυτόβουλα να εναρμονίσει τη συμπεριφορά της με τις επιθυμίες μίας άλλης επιχείρησης.

Στην οικονομική θεωρία το κίνητρο της συμπαιγνίας δεν είναι μόνο το αυξημένο κέρδος. Άλλοι παράγοντες, όπως η ανταλλαγή πληροφοριών, παίζουν επίσης σημαντικό ρόλο. Συγκεκριμένα, όταν μιλάμε για αγορές που χαρακτηρίζονται από ανταγωνιστικές τιμές, η ανταλλαγή πληροφοριών αλλά και η επικοινωνία σχετικά με στρατηγικά μελλοντικά σχέδια μπορεί να έχει αρνητικές συνέπειες.⁵ Για να διαπιστωθεί εάν η ανταλλαγή πληροφοριών είναι περιοριστική ή όχι, η Ευρωπαϊκή Επιτροπή εστιάζει την προσοχή της στα χαρακτηριστικά της αγοράς στην οποία πραγματοποιείται η ανταλλαγή καθώς και στην ίδια την ανταλλαγή πληροφοριών, όπως η φύση και ο τύπος των πληροφοριών, τη συχνότητα ανταλλαγής κλπ.

Από την άλλη η νομική έννοια της συμπαιγνίας διαφέρει από την οικονομική. Αυτό συμβαίνει καθότι η νομική έννοια απαιτεί συντονισμό μεταξύ των επιχειρήσεων υπό μορφή συμφωνίας ή εναρμονισμένης πρακτικής. Παρότι το άρθρο 101 ΣΛΕΕ δεν προβλέπει τον ορισμό της σύμπραξης, η Ανακοίνωση της Ευρωπαϊκής Επιτροπής σχετικά με την απαλλαγή και τη μείωση των προστίμων⁶ περιλαμβάνει μια παράγραφο στο Προοίμιο αυτής, στην οποία αναφέρεται ότι οι συμπράξεις είναι *«συμφωνίες και / ή εναρμονισμένες πρακτικές μεταξύ δύο ή περισσότερων ανταγωνιστών με στόχο τον συντονισμό των ανταγωνιστικών τους συμπεριφορών στην αγορά ή / και επηρεάζοντας τις σχετικές παραμέτρους του ανταγωνισμού μέσω πρακτικών όπως ο καθορισμός τιμών αγοράς ή πώλησης ή άλλοι όροι συναλλαγών, η κατανομή των ποσοτώσεων παραγωγής ή πωλήσεων, η κατανομή των αγορών, οι περιορισμοί των εισαγωγών ή των εξαγωγών ή / και οι αντι-ανταγωνιστικές ενέργειες κατά άλλων ανταγωνιστών.»*

Για το αν τελικώς η συμπαιγνιακή συμπεριφορά μπορεί να θεωρηθεί ως συμφωνία, διαφορετικά στοιχεία θα πρέπει να αναλυθούν, ιδίως μάλιστα η συνδιαμόρφωση της θέλησης των επιχειρήσεων. Η έννοια της συμφωνίας βάσει του άρθρου 101 ΣΛΕΕ καθορίστηκε από το ΔΕΚ στην υπόθεση Bayer AG⁷ κατά Επιτροπής των Ευρωπαϊκών Κοινοτήτων, κρίνοντας ότι η απόδειξη μιας συμφωνίας πρέπει να βασίζεται στην *«άμεση ή έμμεση διαπίστωση της ύπαρξης του*

⁵ *Funta*, Legal and Economic Analysis of Cartels, Their Enforcement and the Leniency Program, Law and Economics Review 2 2012, 36.

⁶ Ανακοίνωση της Επιτροπής της 8/12/2006, σχετικά με την μη επιβολή ή μείωση των προστίμων σε περιπτώσεις συμπράξεων, EE C 298, 17-22.

⁷ ΔΕΚ, Απόφ. της 14.7.1972, Υποθ. C-51/69 *Farbenfabriken Bayer* κατά Επιτροπής, ECLI:EU:C:1972:72, σκέψη 25.

υποκειμενικού στοιχείου που χαρακτηρίζει την ίδια την έννοια της συμφωνίας, δηλαδή, όπως θα λέγαμε μια σύμπτωση βουλήσεων μεταξύ οικονομικών φορέων σχετικά με την εφαρμογή μιας πολιτικής, η επιδίωξη ενός στόχου ή η υιοθέτηση μιας συγκεκριμένης συμπεριφοράς στην αγορά, ανεξάρτητα από τον τρόπο με τον οποίο η πρόθεση των μερών να συμπεριφερθούν στην αγορά εκδηλώνεται» Επομένως για την απόδειξη της ύπαρξης συμφωνίας αρκεί οι επιχειρήσεις να έχουν εκφράσει την κοινή τους πρόθεση να συμπεριφέρονται με συγκεκριμένο τρόπο στην αγορά.

2. Το «δίλημμα του φυλακισμένου»

Το δίλημμα του φυλακισμένου παρουσιάζεται όταν δύο μέρη υπερασπίζονται και προφυλάσσουν τα ατομικά τους συμφέροντα, ενεργώντας κατά τρόπο ωφελιμιστικό, ωστόσο οδηγούμενα αμφότερα σε χειρότερη κατάσταση από αυτή που θα ήταν αν είχαν συνεργαστεί, επιδιώκοντας τα συμφέροντα της ομάδος αντί των δικών τους.⁸

Στο κλασικό δίλημμα του φυλακισμένου, δύο ύποπτοι έχουν διαπράξει ένα σοβαρό έγκλημα και ένα μικρότερης σημασίας. Η αστυνομία διαθέτει επαρκή αποδεικτικά στοιχεία για να καταδικάσει και τους δύο για το μικρότερης σημασίας έγκλημα αλλά δεν ισχύει το ίδιο και για το σοβαρό. Η αστυνομία ανακρίνει τους υπόπτους για το ρόλο τους στο σοβαρό έγκλημα, ωστόσο κανένας από τους κρατούμενους δεν ομολογεί, αν και η ομολογία καθενός θα ήταν αρκετή για να καταδικάσει τον άλλο.

Η αστυνομία φυσικά, θέλει να καταδικάσει τουλάχιστον έναν - και ιδεατά και τους δύο – από τους φυλακισμένους για το σοβαρό έγκλημα, και γι' αυτό τους προσφέρει την ίδια συμφωνία: «Αν ομολογήσετε και προσκομίσετε αποδεικτικά στοιχεία εναντίον του συντρόφου σας, τότε δεν θα έχετε χρόνο φυλάκισης ούτε για το σοβαρό ούτε και για το μικρότερης σημασίας έγκλημα και ο σύντροφος σας θα εκτίσει ποινή τριών ετών. Ωστόσο, αν ομολογήσει αυτός και δεν το έχετε κάνει εσείς, τότε εσείς θα εκτίσετε την τριετή ποινή και αυτός θα αφεθεί ελεύθερος. Αν ομολογήσετε και οι δύο, τότε αμφότεροι θα λάβετε μια ποινή δύο ετών. Τέλος, αν κανένας από σας δεν ομολογήσει, τότε θα λάβετε ο καθένας ποινή ενός έτους για το μικρό έγκλημα. Στον σύντροφο σας έχει προσφερθεί η ίδια συμφωνία.»

⁸ *Leslie*, Antitrust Amnesty, Game Theory, and Cartel Stability, *Journal of Corporation Law* 2006, 455 επ.

Η προσφερόμενη συμφωνία συνήθως απεικονίζεται από τον ακόλουθο πίνακα (Πίνακας 1):

B A		Μη Ομολογία	Ομολογία
		Μη Ομολογία	1 1
Ομολογία	3 0	2 2	

Υπό αυτές τις συνθήκες, κάθε κρατούμενος που επιδιώκει το δικό του βραχυπρόθεσμο συμφέρον πρέπει να ομολογήσει. Από την οπτική γωνία του κρατούμενου A, αν ο κρατούμενος B ομολογήσει, τότε μπορεί είτε να ομολογήσει και αυτός και να λάβει ποινή δύο ετών στη φυλακή, είτε μην ομολογήσει και να λάβει ποινή τριών ετών στη φυλακή. Λαμβάνοντας τα ως άνω υπόψη ο κρατούμενος A θα πρέπει να ομολογήσει προκειμένου για να λάβει μικρότερη ποινή. Αντίθετα, εάν ο κρατούμενος B δεν ομολογήσει, τότε ο κρατούμενος A μπορεί είτε να παραμείνει και αυτός σιωπηλός και να λάβουν ποινή ενός έτους στη φυλακή για το μικρότερης σημασίας έγκλημα είτε να ομολογήσει και να αποφύγει την φυλάκιση εντελώς.

Σε αυτή την περίπτωση, ο φυλακισμένος A θα πρέπει να ομολογήσει, δεδομένου ότι η ελευθερία προτιμάται από το διάστημα ενός έτους στη φυλακή. Έτσι, αν ο κρατούμενος B ομολογήσει, για τον κρατούμενο A είναι προτιμότερο να ομολογήσει και αυτός, και αν ακόμα ο κρατούμενος B δεν ομολογήσει, για τον κρατούμενο A και πάλι είναι προτιμότερο να ομολογήσει. Με βάση τα ως άνω η ομολογία αποδεικνύεται ως κυρίαρχη στρατηγική δεδομένου ότι τον κρατούμενο A τον συμφέρει σε κάθε περίπτωση να ομολογήσει ανεξάρτητα από το τι κάνει ο κρατούμενος B.⁹

⁹ *Βαρβαρούσης*, Στρατηγική των παιγνίων, συνεργασία και σύγκρουση στις διεθνείς σχέσεις, 1998, 95-105.

3. Το Πρόγραμμα Επιείκειας ως «δίλημμα του φυλακισμένου»

Οι εκάστοτε αρχές ανταγωνισμού δρουν καλύτερα όταν και οι δύο παίκτες έχουν ως κυρίαρχη στρατηγική την ομολογία. Ωστόσο, όταν ελλείπει το ήσσονος σημασίας έγκλημα, το οποίο και τους δίνει τη δυνατότητα να χειραγωγήσουν τους παίκτες, επί της ουσίας δεν υπάρχει κυρίαρχη στρατηγική. Έτσι, στόχος των αντιμονοπωλιακών αρχών είναι εδώ να δημιουργήσουν εξ αρχής ένα δίλημμα, όπου κάθε παίκτης διαθέτει την ίδια κυρίαρχη στρατηγική: να ομολογήσει τη συμμετοχή του στην παράνομη σύμπραξη και να παραδώσει αποδεικτικά στοιχεία σε σχέση με τους ετέρους συμμετέχοντες στο καρτέλ. Η Διεύθυνση Ανταγωνισμού προσπάθησε να επιτύχει ακριβώς αυτό με την προσφορά σημαντικών ανταμοιβών σε επιχειρήσεις που εκθέτουν παράνομες καρτελικές συμπράξεις, χειριζόμενη την δυσπιστία των εμπλεκόμενων μελών να εμπιστευτούν το έναν το άλλο.

Όπως αποδείχθηκε και ανωτέρω, για να δημιουργηθεί το δίλημμα του φυλακισμένου η ομολογία θα πρέπει να θεωρείτε κυρίαρχη στρατηγική. Αυτό σημαίνει ότι κάθε επιχείρηση καλό θα είναι να ομολογήσει ανεξάρτητα το τι θα κάνει ο συνεργάτης της. Η δυσκολία όμως εδώ έγκειται στο πως θα ομολογήσει μια επιχείρηση, αν ο συνεργάτης της δεν προχωρήσει ποτέ σε ομολογία, το οποίο όπως και αναφέρθηκε είναι το καλύτερο και για τις δύο επιχειρήσεις.

Ο τρόπος για να προσεγγιστεί το δίλημμα του φυλακισμένου από την μεριά του Προγράμματος, είναι με την εισαγωγή του χρονικού στοιχείου στο παιχνίδι.¹⁰ Στο κλασικό δίλημμα του φυλακισμένου, το καθένα από τα μέρη αντιμετωπίζει μια διπλή επιλογή: να ομολογήσει ή όχι. Οι κρατούμενοι παίρνουν τις αποφάσεις ταυτόχρονα και κανένας παίκτης δεν μπορεί να γνωρίζει την κίνηση του άλλου πριν κάνει ο ίδιος την δική του. Στον πραγματικό κόσμο του ανταγωνισμού όμως, με το να παρέχεται ασυλία μόνο στην πρώτη επιχείρηση, το Πρόγραμμα Επιείκειας προσπαθεί να περιορίσει την τακτική της επιτηδευμένης αναμονής των συμμετεχουσών επιχειρήσεων. Η ομολογία δεν είναι πλέον αρκετή. Η εμπλεκόμενη επιχείρηση θα πρέπει να ομολογήσει και μάλιστα πρώτη προκειμένου να τύχει της απαλλαγής του προστίμου.

Ωστόσο, αν και το πιο σημαντικό στοιχείο της πολιτικής επιείκειας είναι η ασυλία του πρώτου, οι αντιμονοπωλιακές αρχές εφαρμόζουν με σύνεση την πολιτική επιείκειας έτσι ώστε κάθε επόμενος που θα ομολογήσει να τυγχάνει μείωσης του

¹⁰ *Leslie*, Antitrust Amnesty, Game Theory, and Cartel Stability, *Journal of Corporation Law* 2006, 461 επ.

προστίμου. Οι φθίνουσες μειώσεις είναι απαραίτητες για να γίνει η ομολογία πιο ορθολογική. Εάν μόνο ο πρώτος που θα ομολογούσε επρόκειτο να λάβει κάποια επιείκεια, τότε δεν θα ήταν δυνατό να υπάρξει το δίλημμα του φυλακισμένου. Μόλις ομολογούσε ένα μέλος της σύμπραξης, τότε δεν θα ομολογούσε καμία άλλη λογική επιχείρηση στη σύμπραξη, καθότι ο δεύτερος που θα ομολογούσε θα αναγνώριζε ουσιαστικά την ευθύνη του χωρίς να λάβει τίποτα σε αντάλλαγμα για την παραδοχή του αυτή.

Επιπλέον, εάν μόνο ο πρώτος που θα ομολογούσε είχε τη δυνατότητα να λάβει κάποια επιείκεια, αυτό θα σήμαινε ότι όσο ο χρόνος περνούσε τόσο πιθανότερο ήταν κάποια επιχείρηση να έχει ήδη ομολογήσει, πιθανότητα που λειτουργούσε και πάλι αποτρεπτικά για τις υπόλοιπες. Τούτο δημιουργεί ένα υψηλό αντικίνητρο ώστε κάθε φορά που μια επιχείρηση φοβάται ότι ένα άλλο μέλος της σύμπραξης έχει ήδη ομολογήσει, να μην προχωρήσει σε καμία αποκάλυψη. Σε κάθε περίπτωση, εάν όλες οι ομολογίες δεν ελάμβαναν κάποια ανταμοιβή σε σύγκριση με την μη ομολογία, τότε η πρώτη δεν θα μπορούσε να καταστεί κυρίαρχη στρατηγική.

Πλην όμως και πάλι οι φθίνουσες μειώσεις των προστίμων από μόνες τους δεν δημιουργούν το πραγματικό δίλημμα του φυλακισμένου. Όταν ένα καρτέλ θεωρείται σταθερό από τους συμμετέχοντες του, τότε κάθε επιχείρηση θα αντιληφθεί μια κατάταξη όπως η κατωτέρω (Πίνακας 2):

Καρτελική Σύμπραξη με χ Μέλη	Αν κανείς δεν ομολογήσει	Αν ομολογήσει 1 εταιρεία	Αν ομολογήσουν 2 εταιρείες	Αν ομολογήσουν 3 εταιρείες
Ομολογία	2	1	1	1
Μη Ομολογία	1 ¹¹	2 ¹²	2	2

Οι σχετικές αριθμήσεις στη δεύτερη στήλη αντικατοπτρίζουν το γεγονός ότι όταν μια εταιρική σχέση είναι σταθερή -δηλαδή όταν οι συμμετέχουσες εμπιστεύονται η μία την άλλη - προτιμάται η σιωπή από την ομολογία. Η ομολογία δεν είναι ακόμα η κυρίαρχη στρατηγική, διότι εάν ο εκάστοτε συνεργάτης δεν ομολογήσει ποτέ, τότε είναι καλύτερα να μην ομολογήσει κανένας. Μάλιστα εν απουσία αντιμονοπωλιακών ελέγχων, όλα τα μέλη της καρτελικής σύμπραξης, προτιμούν να παραμείνουν σιωπηρά και να συνεχίζουν να ορίζουν τιμές,

¹¹ Η προτιμώμενη απόφαση υποδηλώνεται από τον αριθμό 1.

¹² Η μη συμφέρουσα απόφαση υποδηλώνεται από τον αριθμό 2.

αποκομίζοντας κέρδος. Με άλλα λόγια, το σταθερό καρτέλ είναι ένα «σκληρό καρύδι» για να σπάσει όσο τα μέλη εμπιστεύονται ο ένας τον άλλον.

Αφού αυτή η εμπιστοσύνη προδοθεί και ένα μέλος της εταιρικής σχέσης επιδιώξει την ασυλία, τότε το διάγραμμα δείχνει ότι η ομολογία είναι η προτιμώμενη απόφαση.¹³ Η τρίτη στήλη επιβεβαιώνει ότι αν ένα άλλο μέλος της σύμπραξης ομολόγησε, τότε το καθένα άλλο μέλος είναι καλύτερα να ομολογήσει αμέσως. Δεν υπάρχει ουσιαστική πιθανότητα για το καρτέλ να επιβιώσει σε αυτό το σημείο, λόγω της εσωτερικής αστάθειας. Η εταιρική σχέση έχει τελειώσει και η πιο σημαντική απόφαση που πρέπει να ληφθεί, είναι η στρατηγική εξόδου. Αυτό συμβαίνει διότι δύο είναι τα τινά που πρόκειται να συμβούν. Είτε κανένα άλλο μέλος της σύμπραξης δεν θα ομολογήσει, ωστόσο υπάρχει ήδη μια ομολογία αρκετή να παράσχει στις αρχές αποδεικτικά στοιχεία για τους μη ομολογούντες, είτε και άλλη επιχείρηση θα ομολογήσει και θα καταστεί δεύτερη στην κατάταξη των εκπτώσεων των προστίμων.

Κάτω από κάθε σενάριο, τα κέρδη του καρτέλ έχουν σίγουρα εξαφανιστεί και η τιμωρία είναι σίγουρα εξασφαλισμένη. Ωστόσο, αν μια επιχείρηση παραδεχτεί δεύτερη την συμμετοχή της, τότε οι αντιμονοπωλιακές αρχές θα την επιβραβεύσουν με σημαντική μείωση του προστίμου της. Το σημαντικότερο μάλιστα είναι ότι, ομολογώντας δεύτερη η επιχείρηση εξασφαλίζει μια καλύτερη συμφωνία από ό, τι αν ομολογούσε τρίτη, τέταρτη ή και καθόλου. Ακόμα και αν δύο άλλα μέλη της σύμπραξης έχουν ομολογήσει, τότε μια επιχείρηση πρέπει να αγωνιστεί ακόμα και για την τρίτη ομολογία, καθότι με δύο πρώην μέλη της σύμπραξης να προσκομίζουν αποδείξεις, οι πιθανότητες για τα μη ομολογούμενα μέλη να καταδικαστούν αυξάνονται ακόμη περισσότερο.

Σε αυτό το πλαίσιο λοιπόν, οι αντιμονοπωλιακές αρχές προσπάθησαν να εφεύρουν έναν μηχανισμό, ένα «Πρόγραμμα Επιείκειας», το οποίο θα τους επέτρεπε να περιορίσουν όλες αυτές τις παράνομες συμφωνίες που στόχο έχουν να πλήξουν τον ανταγωνισμό. Υπό όποια μορφή και αν εκδηλώνονται, είτε μέσω ρητής ή σιωπηρής συμφωνίας είτε μέσω εναρμονισμένης πρακτικής, οι καρτελικές συμπράξεις αποδείχτηκαν στην πορεία των ετών, ως ένας πολύ καλά στημένος μηχανισμός, δύσκολος να σπάσει, καθότι οι συμπράττουσες επιχειρήσεις αποκόμιζαν τόσο μεγάλο παράνομο όφελος, που η σιωπή ήταν μονόδρομος για αυτές. Αυτή τη σιωπή λοιπόν προσπάθησε να σπάσει το Πρόγραμμα Επιείκειας μέσω διαφόρων κινήτρων.

¹³ *Μερτικοπούλου*, Η μεταβολή της αντιμετώπισης των εταιρειών-μελών καρτέλ που παραβιάζουν το άρθρο 81 ΣυνθΕΚ, ΔΕΕ 2003, 45-46.

ΚΕΦΑΛΑΙΟ Β΄

ΤΟ ΠΡΟΓΡΑΜΜΑ ΕΠΙΕΙΚΕΙΑΣ ΣΤΙΣ ΗΝΩΜΕΝΕΣ ΠΟΛΙΤΕΙΕΣ ΑΜΕΡΙΚΗΣ

1. Η αφετηρία του Προγράμματος Επιείκειας και η εξέλιξη αυτού

Αφετηρία εξέτασης των επιμέρους πολιτικών επιείκειας συνιστά το Πρόγραμμα Ασυλίας των ΗΠΑ, το οποίο αποτελώντας τον προπάτορα στο χώρο αυτό επηρέασε την εξέλιξη στους κόλπους της ΕΕ.¹⁴ Το πρόγραμμα αυτό υιοθετήθηκε για πρώτη φορά στις 4.10.1978 από την Διεύθυνση Ανταγωνισμού του Ομοσπονδιακού Υπουργείου Δικαιοσύνης (US Department of Justice, Antitrust Division) και δεν οδήγησε στον εντοπισμό διεθνών συμπράξεων, ενώ στο πλαίσιο αυτού του προγράμματος ήταν αριθμητικά λίγες οι αιτήσεις ασυλίας που κατατέθηκαν.¹⁵

Το κύριο μειονέκτημα του πιλοτικού αυτού προγράμματος έγκειται στο ότι η ασυλία που χορηγούσε δεν ήταν αυτόματη. Η επιχείρηση δηλαδή που θα προέβαινε σε αποκάλυψη στοιχείων, δυνητικά μόνο θα μπορούσε να λάβει ασυλία, ενώ πολλές από τις αιτήσεις παρέμειναν στην διακριτική ευχέρεια του Αμερικανικού Υπουργείου Δικαιοσύνης.¹⁶ Το πρόγραμμα αυτό επομένως, δεν χαρακτηρίστηκε από ασφάλεια δικαίου καθότι υπήρχαν αυστηρές και δυσχερώς πραγματοποιήσιμες προϋποθέσεις για τις εμπλεκόμενες επιχειρήσεις ενώ παράλληλα απουσίαζε οποιαδήποτε πρόβλεψη απαλλαγής από ποινικές ευθύνες υπέρ των στελεχών της συνεργαζόμενης επιχείρησης, οδηγώντας έτσι στην αποτυχία του.

Απόρροια της αποτυχίας αυτής, ήταν η αναθεώρηση του Προγράμματος αυτού και η εισαγωγή στις 10.8.1993 ενός νέου καθεστώτος, τόσο επιτυχημένου ώστε να αυξήσει σε σπουδαίο βαθμό όχι μόνο την εξιχνίαση των καρτέλ αλλά και την αποτροπή οργάνωσης νέων.¹⁷ Το καθεστώς αυτό χαρακτηρίζεται από την πρόβλεψη δυο ξεχωριστών θεσμικών πλαισίων: της Επιχειρησιακής (Corporate Leniency Policy) και της Ατομικής (Leniency Policy for Individuals) πολιτικής επιείκειας.

¹⁴ Καλαφάτης/Τζάκας, Το ελληνικό πρόγραμμα επιείκειας υπό το πρίσμα της προσπάτως θεσπισθείσας κοινοτικής ανακοίνωσης και της αμερικανικής πρακτικής, ΔΕΕ 2007, 169.

¹⁵ Wills, Efficiency and justice in European Antitrust Enforcement, Hart, 2008, 113-134.

¹⁶ Hammond, Detecting and Deterring Cartel Activity Through an Effective Leniency Programme, διαθέσιμο υπό την ιστοσελίδα: <https://www.justice.gov/atr/speech/detecting-and-deterring-cartel-activity-through-effective-leniency-program>.

¹⁷ Balto, Antitrust Enforcement in the Clinton Administration, 9 Cornell Journal of Law and Public Policy 1999, 65-70.

2. Η Επιχειρησιακή Πολιτικής Επιείκειας (Corporate Leniency Policy)

Σύμφωνα με το Επιχειρησιακό Πρόγραμμα, το οποίο είναι το πρόγραμμα που απευθύνεται σε επιχειρήσεις, η χορήγηση ασυλίας διακρίνεται ανάλογα με το χρόνο προσφυγής πριν ή μετά την έναρξη ερευνών. Στην πρώτη περίπτωση, οπότε και η απαλλαγή χορηγείται αυτομάτως,¹⁸ απαιτείται η σωρευτική συνδρομή των ακόλουθων προϋποθέσεων:¹⁹

1. η Διεύθυνση Ανταγωνισμού κατά το χρόνο προσφυγής δε θα πρέπει να έχει δεχθεί πληροφορίες για την παράβαση από άλλη πηγή
2. η επιχείρηση θα πρέπει να προβεί σε άμεσες και αποτελεσματικές ενέργειες (*prompt and affective action*), προκειμένου να τερματίσει τη συμμετοχή της στην παράνομη δραστηριότητα
3. η επιχείρηση θα πρέπει να αναφέρει στη Διεύθυνση με ειλικρίνεια και πληρότητα την παράβαση και να παράσχει σε αυτή πλήρη και διαρκή συνεργασία καθ' όλη τη διάρκεια των ερευνών
4. η ομολογία να εκδηλώνεται ως επιχειρησιακή πράξη (*corporate act*) και όχι ως μεμονωμένη ομολογία διευθυνόντων ή στελεχών
5. εφόσον είναι δυνατό, η επιχείρηση οφείλει να αποκαθιστά τη ζημία των μερών που έχουν βλαφθεί εκ της παρανομίας και
6. η επιχείρηση οφείλει να μην έχει εξαναγκάσει άλλα μέρη να συμμετάσχουν στην παρανομία και σαφώς να μην υπήρξε ο ηγέτης (*leader*) ή ο πρωταίτιος (*originator*) του καρτέλ.

Ωστόσο ακόμα και αν μια εταιρία θελήσει να αναφέρει μια παράνομη αντιμονοπωλιακή δραστηριότητα και δεν πληροί σωρευτικά και τις έξι προϋποθέσεις που αναφέρθηκαν ως άνω, θα αντιμετωπιστεί με επιείκεια και μάλιστα ανεξαρτήτως της έναρξης ερευνών, υπό τη συνδρομή των υπ' αριθμ. 2, 3, 4, 5 προϋποθέσεων (όπως αναλύθηκαν ως άνω) και των ακόλουθων όρων:

1. η επιχείρηση να είναι η πρώτη προσφεύγουσα,
2. η Διεύθυνση κατά το χρόνο αυτό να μην διαθέτει τέτοια στοιχεία σε βάρος της επιχείρησης, που δύνανται να οδηγήσουν στην οριστική καταδίκη της και
3. η χορήγηση ασυλίας να μην είναι άδικη προς τους λοιπούς υπό το πρίσμα της φύσης της παράβασης, του ρόλου της συνεργαζόμενης επιχείρησης και του χρόνου της ομολογίας.

¹⁸ Καλαφάτης/Τζάκας, ΔΕΕ 2007, 170.

¹⁹ US Department of Justice, Corporate Leniency Policy, διαθέσιμο υπό την ιστοσελίδα: www.justice.gov/atr/leniency-program.

Εάν μια εταιρεία πληροί τις προϋποθέσεις για επιείκεια σύμφωνα με τα ως άνω αναφερθέντα, η ασυλία χορηγείται αυτομάτως και σε όλους τους διευθυντές, διοικούντες και υπαλλήλους της εταιρείας, απαλλάσσοντας τους από ποινικές κυρώσεις, υπό τον όρο να αναγνωρίσουν ειλικρινώς τη συμμετοχή τους στην παράνομη αντιμονοπωλιακή δραστηριότητα της εταιρίας και να συνεργαστούν πλήρως με την Διεύθυνση. Σε διαφορετική περίπτωση, συνεργασίας δηλαδή μετά την έναρξη των ερευνών, οι ποινικές ευθύνες τους θα κριθούν κατά τους όρους του Ατομικού Προγράμματος Επιείκειας, το οποίο αφορά την απαλλαγή από το αξιόποιο μεμονωμένων προσώπων, εφόσον ενεργούν ατομικά και όχι ως στελέχη της εκάστοτε εταιρίας.²⁰

3. Η Ατομική Πολιτική Επιείκειας (Leniency Policy for Individuals)

Σε αντίθεση με την επιχειρησιακή πολιτικής επιείκειας, η πολιτική επιείκειας ατομικής ευθύνης απευθύνεται σε μεμονωμένα άτομα που θα αποκαλύψουν στοιχεία για την δράση ενός καρτέλ, για λογαριασμό τους και ανεξάρτητα από την αποκάλυψη στοιχείων στο πλαίσιο της επιχείρησης.²¹ Σε αυτή την περίπτωση, το άτομο που θα παραδώσει τα αποδεικτικά στοιχεία πριν την έναρξη της ερευνητικής διαδικασίας, απαλλάσσεται από την ποινική δίωξη, υπό τις ακόλουθες προϋποθέσεις, ενώ όπως αντίστοιχα και οι επιχειρήσεις, είναι υποχρεωμένο να συνδράμει πλήρως το Υπουργείο Δικαιοσύνης.²²

1. Τη στιγμή που το άτομο έρχεται για να αναφέρει την παράνομη δραστηριότητα, το Υπουργείο Δικαιοσύνης δεν θα πρέπει να έχει λάβει πληροφορίες σχετικά με αυτή από οποιαδήποτε άλλη πηγή.

2. Το άτομο θα πρέπει να αναφέρει το αδίκημα με ειλικρίνεια και πληρότητα και θα πρέπει να παρέχει πλήρη συνεχιζόμενη και πλήρη συνεργασία με το Τμήμα καθ' όλη τη διάρκεια της έρευνας.

3. Το άτομο δεν θα πρέπει να εξαναγκάζει άλλο μέρος να συμμετάσχει στην παράνομη δραστηριότητα και σαφώς δεν θα πρέπει να ήταν ο ηγέτης ή ο δημιουργός της δραστηριότητας.

²⁰ Καλαφάτης/Τζάκας, ΔΕΕ 2007, 171.

²¹ Wills (2008), 115.

²² US Department of Justice, Leniency Policy for Individuals, διαθέσιμο υπό την ιστοσελίδα: <http://www.justice.gov/atr/public/guidelines/lenind.htm>.

4. Τα Προγράμματα Πρόσθετης Ασυλίας (Amnesty Plus Program) και Προσθέτων Προστίμων (Penalty Plus Program)

Σκόπιμο κρίνεται εδώ να αναφερθούν δύο περαιτέρω παράμετροι της αμερικανικής πολιτικής επιείκειας οι οποίες είναι τα Προγράμματα Πρόσθετης Ασυλίας (Amnesty Plus Program) και Προσθέτων Προστίμων (Penalty Plus Program).

Το πρώτο Πρόγραμμα συνίσταται στη χορήγηση επιπρόσθετης μείωσης του προστίμου μιας επιχείρησης, που ναι μεν συμμετέχει σε μια απαγορευμένη σύμπραξη και δεν πληροί τις προϋποθέσεις παροχής ασυλίας, καταγγέλλει όμως μια απαγορευμένη σύμπραξη σε ένα άλλο τομέα επιχειρηματικής δραστηριότητας.²³

Υπό την προϋπόθεση μάλιστα τα στοιχεία που αναφέρονται ενώπιον της Διεύθυνσης είναι ικανά να οδηγήσουν στην αποκάλυψη μιας έτερης ανεξάρτητης²⁴ απαγορευμένης συμπεριφοράς, τότε η συγκριμένη επιχείρηση διασφαλίζει ασυλία τόσο για την παράβαση που αποκαλύφθηκε αλλά και ιδιαίτερως ευμενή μεταχείριση για την αρχικώς ερευνώμενη συμπεριφορά (dual credit)²⁵.

Αντίθετα και σε περίπτωση που η προσφεύγουσα επιχείρηση δεν αποκαλύψει μια τέτοια περαιτέρω παραβατική συμπεριφορά, κινδυνεύει να τιμωρηθεί πολύ αυστηρότερα για την δεύτερη παράβαση, σύμφωνα με τις αρχές του Προγράμματος Πρόσθετων Προστίμων.²⁶ Τούτο συμβαίνει καθότι η σιωπή της θα θεωρηθεί επιβαρυντικός παράγοντας για την επιχείρηση.²⁷ Περαιτέρω, ως μοχλός πίεσης, το Πρόγραμμα αυτό προβλέπει και την προσπάθεια μέσω των δικτικών αρχών μιας ενδεχόμενης ποινής φυλάκισης για τους διοικούντες την εν λόγω επιχείρησης, τιμωρώντας περαιτέρω την αποσιώπηση της παράβασης.²⁸

²³ *Hammond*, Cornerstones of an Effective Leniency Program, Presented before the ICN Workshop on Leniency Programs, διαθέσιμο υπό την ιστοσελίδα: <https://www.justice.gov/atr/speech/cornerstones-effective-leniency-program>.

²⁴ Δηλαδή μη συνδεδεμένης με την κατά το κρίσιμο χρόνο διερευνώμενη παράβαση.

²⁵ *Καλαφάτης/Τζάκας*, ΔΕΕ 2007, 171.

²⁶ *Hammond*, Fighting Cartels, διαθέσιμο υπό την ιστοσελίδα: <https://www.justice.gov/atr/speech/fighting-cartels-why-and-how-lessons-common-detecting-and-deterring-cartel-activity>.

²⁷ *Barnett*, Seven Steps to better Cartel Enforcement, διαθέσιμο υπό την ιστοσελίδα: <https://www.justice.gov/atr/speech/seven-steps-better-cartel-enforcement>.

²⁸ Βλ. το παράδειγμα της Hoffmann-LaRoche, η οποία αποσιώπησε κατά τις έρευνες για το καρτελ κητρικού οξέος τη συμμετοχή της στο καρτέλ βιταμινών. Ενώ για την πρώτη παράβαση το πρόστιμο ανήλθε σε 14 εκατ. δολάρια, τιμωρήθηκε ενόψει και της εν λόγω αποσιώπησης για το δεύτερο καρτέλ με 500 εκατ. δολάρια και με ποινές φυλάκισης για ορισμένους διευθύνοντες αυτής.

5.Τελικά συμπεράσματα

Η επιτυχία του αμερικανικού μοντέλου είναι πέραν αμφιβολίας, τόσο από τον αριθμό των απαγορευμένων, συμπράξεων που ανιχνεύτηκαν και τιμωρήθηκαν, όσο και από το συνολικό ποσό των προστίμων που καταβλήθηκαν από τις εμπλεκόμενες επιχειρήσεις στο Αμερικανικό Τμήμα Δικαιοσύνης. Ενώ το πρόγραμμα του 1978 δεν οδήγησε στην αποκάλυψη ούτε καν ενός διεθνούς καρτέλ, η αναθεωρημένη πολιτική και τα Προγράμματα που εισήχθησαν το 1993 οδήγησαν την Αμερικανική διεύθυνση να διερευνά περί τις 50 διεθνείς συμπράξεις το έτος 2004.²⁹

Η επιτυχία των εν λόγω ρυθμίσεων βασίστηκε στην ασφάλεια δικαίου που προσέφεραν για τις αιτούσες εταιρίες αναφορικά με την αυτομάτως χορηγούμενη ασυλία. Ως αποτέλεσμα αυτού, το Πρόγραμμα Επιείκειας χαρακτηρίστηκε ως το πλέον σημαντικό εργαλείο επιβολής της αντιμονοπωλιακής πολιτικής, με αποτέλεσμα στη συνέχεια, και άλλα δικανικά συστήματα να υιοθετήσουν την πολιτική επιείκειας ακολουθώντας το παράδειγμα του Αμερικανικού Υπουργείου Δικαιοσύνης, μεταξύ των οποίων και το ενωσιακό και το εθνικό Δίκαιο Ανταγωνισμού.

²⁹ *Griffin*, The Modern Leniency Program After Ten Years - A Summary Overview Of The Antitrust Division's Criminal Enforcement Program διαθέσιμο υπό την ιστοσελίδα: <https://www.justice.gov/atr/speech/modern-leniency-program-after-ten-years-summary-overview-antitrust-divisions-criminal>.

ΚΕΦΑΛΑΙΟ Γ΄

ΤΑ ΠΡΟΓΡΑΜΜΑΤΑ ΕΠΙΧΕΙΡΙΑΣ ΤΗΣ Ε.Ε. ΚΑΙ ΤΗΣ ΕΛΛΑΔΟΣ

1. Το Πρόγραμμα Επιχείριας στο Δίκαιο Ανταγωνισμού της Ε.Ε.

Ακολουθώντας το αμερικανικό παράδειγμα, πλείστα κράτη τόσο σε παγκόσμιο όσο και σε ενωσιακό επίπεδο, υιοθέτησαν την πολιτική επιχείριας, κάποια πλήρως και κάποια άλλα όχι. Στόχος φυσικά ήταν σε κάθε περίπτωση η αύξηση των κινήτρων των εμπλεκόμενων επιχειρήσεων να θέσουν τέρμα στη συμμετοχή τους σε παράνομες καρτερικές συμπράξεις μέσω της μείωσης ή της απαλλαγής τους από τυχόν πρόστιμα που απέρρεαν από αυτή και παράλληλα να διευκολύνουν το έργο της εκάστοτε επιλαμβανομένης αρχής.

Ειδικά στο Δίκαιο Ανταγωνισμού της Ευρωπαϊκής Ένωσης, η Ευρωπαϊκή Επιτροπή διακρίνοντας από πολύ νωρίς τη σπουδαιότητα της διασφάλισης του υγιούς ανταγωνισμού μέσω της καταπολέμησης των καρτελικών συμπράξεων, είχε αρχίσει να εφαρμόζει την πολιτική επιχείριας πολύ πριν αυτή γίνει αναπόσπαστο μέρος της ευρωπαϊκής έννομης τάξης.³⁰ Συγκεκριμένα η Επιτροπή ήδη από το έτος 1992, απάλλαξε του προστίμου τέσσερις εταιρίες, μέλη του καρτέλ εφοπλιστικών εταιριών Γαλλίας και Δυτικής Αφρικής (French-West Africanshipowners' committees),³¹ λόγω της συμβολής τους, στο να αναγνωρίσει και εν συνεχεία να καταστείλει η Ευρωπαϊκή Επιτροπή τις αντιανταγωνιστικές πρακτικές. Αντίστοιχης προσοχής χρήζει και η απόφαση της για το καρτέλ χαρτονιού (Cartonboard)³², όπου ουσιαστικά η Επιτροπή επέβαλλε μειωμένο πρόστιμο κατά 2/3 σε δύο εταιρίες την STORA και τη RENA, οι οποίες αποφάσισαν να συνεργαστούν με αυτή και να παρέχουν σημαντικές πληροφορίες και έγγραφα.

Επί της ουσίας η Επιτροπή υιοθέτησε τον μηχανισμό επιχείριας με την εισαγωγή της πρώτης Ανακοίνωσης σχετικά με την μη επιβολή ή τη μείωση των προστίμων σε περιπτώσεις παράνομων συμπράξεων, το έτος 1996.³³ Παρότι η Επιτροπή ήταν πρόθυμη να υιοθετήσει το αμερικανικό πρότυπο ήρθε αντιμέτωπη με μια σειρά διλλημάτων, τόσο κουλτούρας που δεν ταίριαζε με το ευρωπαϊκό νομικό

³⁰ Τζακας-Καλαφάτης, ΔΕΕ 2007, 173.

³¹ Επιτροπή, Απόφαση της 1.4.1992, IV 32.450, *Εφοπλιστικές Επιτροπές Γαλλίας και Κρατών της Δυτικής Αφρικής*, ΕΕ 18.5.1992, L 134, 1, αριθμ. 74^E.

³² Επιτροπή, Απόφαση της 13.7.1994, IV/C/33.833, *Χαρτόνι*, ΕΕ 19.9.1994, L 243.

³³ Ανακοίνωση της Επιτροπής της 18.7.1996, σχετικά με την μη επιβολή ή μείωση των προστίμων σε περιπτώσεις συμπράξεων, ΕΕ C 207, 4-6.

αίσθημα όσο και καθαρά νομικών θεμάτων όπως ήταν αυτό της ατομικής ποινικής ευθύνης.

Όπως εκτέθηκε και ανωτέρω το Αμερικανικό Πρόγραμμα Επιείκειας βάσιζε την πολιτική του σε σημαντικό βαθμό στην πίεση που ασκούσε στα στελέχη των επιχειρήσεων που μετείχαν σε παράνομες συμπεριφορές μέσω μιας ενδεχόμενης ατομικής ποινικής τους δίωξης. Κάτι τέτοιο δεν ήταν όμως εφικτό και για την Ευρωπαϊκή Επιτροπή Ανταγωνισμού καθότι το άρθρο 23. παρ. 5 του Κανονισμού 1/2003, προβλέπει πως οι αποφάσεις που αυτή λαμβάνει στο πλαίσιο των άρθρων 101 και 102 ΣΛΕΕ (τότε 81 και 82 Συνθήκης ΕΚ) δεν έχουν ποινικό χαρακτήρα. Επιπροσθέτως στο Προοίμιο του Κανονισμού στην αιτιολογική σκέψη 8, προβλέπεται ότι αυτός δεν μπορεί να εφαρμοστεί σε εθνικές διατάξεις που προβλέπουν ποινικές κυρώσεις σε φυσικά πρόσωπα, εκτός αν οι κυρώσεις αυτές, συνιστούν το μέσο δια του οποίου επιβάλλονται οι κανόνες ανταγωνισμού που ισχύουν για τις επιχειρήσεις.³⁴

Έτσι λοιπόν η Επιτροπή, βασίστηκε στις αρμοδιότητες εκάστου κράτους μέλους να επιβάλλει ποινικές κυρώσεις σύμφωνα με την κείμενη εθνική νομοθεσία, προσπαθώντας να υιοθετήσει ένα αποτελεσματικό Πρόγραμμα Επιείκειας. Στο πλαίσιο αυτό η Επιτροπή θέσπισε τον πρώτο μηχανισμό Επιείκειας το έτος 1996, ο οποίος και αποτέλεσε την βάση και των μετέπειτα δύο Ανακοινώσεων που εκδόθηκαν από την Επιτροπή.

1.1. Η Ανακοίνωση του 1996

Η πρώτη Ανακοίνωση της Επιτροπής έγινε στις 18.1.1996 και παρότι απομακρύνθηκε από το αμερικανικό πρότυπο,³⁵ έθεσε τις βάσεις μιας ενδιαφέρουσας νομικής παράδοσης στην ευρωπαϊκή πολιτική επιείκειας.³⁶ Το Πρόγραμμα διέκρινε τρεις κατηγορίες ελαφρύνσεων ανάλογα με το χρονικό στάδιο και την ένταση της συνεργασίας:³⁷

1. Στην περίπτωση καταγγελίας πριν την έναρξη της διαδικασίας έρευνας παρέχονταν η δυνατότητα μείωσης του προστίμου κατά τουλάχιστον 75%, χωρίς να αποκλείεται και η ολοκληρωτική απαλλαγή³⁸

³⁴ Κανονισμός (ΕΚ) 1/2003 του Συμβουλίου της 16.12.2002, σχετικά με την εφαρμογή των κανόνων ανταγωνισμού που προβλέπονται στα άρθρα 101 ΣΛΕΕ και 102 ΣΛΕΕ, ΕΕ L 1, 1.

³⁵ *Riley, Due Process and Innovation in EU Competition Law*, 2010, παραπομπή 45.

³⁶ *Καλαφάτης/Τζάκας*, ΔΕΕ 2007,173.

³⁷ Ανακοίνωση της Επιτροπής της 18.7.1996, σχετικά με την μη επιβολή ή μείωση των προστίμων σε περιπτώσεις συμπράξεων, ΕΕ C 207, 4-6.

³⁸ Ομοίως, Κατηγορία Β.

2. Στην περίπτωση που η υπόθεση βρισκόταν ήδη σε στάδιο ερευνών, αναγνωριζόταν η δυνατότητα «σημαντικής» μείωσης του προστίμου κατά ποσοστό της τάξεως του 50%-75%³⁹

3. Στη τρίτη δε περίπτωση η Επιτροπή προέβλεπε «αξιόλογη» μείωση του προστίμου ποσοστού 10%-50% και αφορούσε τη μεταγενέστερη συνεργασία⁴⁰

Όπως αναφέρθηκε και ανωτέρω, οι ασαφείς ορισμοί που περιελάμβανε η Ανακοίνωση, μάλλον αβεβαιότητα προκάλεσαν στις επιχειρήσεις. Η ανασφάλεια δικαίου οδήγησε σε αποθάρρυνση των επιχειρήσεων, οι οποίες δεν μπορούσαν εκ των προτέρων να γνωρίζουν πως θα κρίνει η Επιτροπή τα «καθοριστικά αποδεικτικά στοιχεία» (*decisive evidence*), όπως απαιτείτο στην Ανακοίνωση και εν τέλει σε ποια από τις τρεις περιπτώσεις θα την εντάξει.⁴¹ Έτσι η επιχείρηση δεν ήταν σε θέση να γνωρίζει εξ αρχής ή τουλάχιστον να πιθανολογήσει το ύψος του προστίμου που θα της επιβαλλόταν. Μεγαλύτερη δε ασάφεια δημιουργήθηκε στην κατηγορία Δ όπου είναι σημαντικά εμφανής η διαφορά της μείωσης του προστίμου μεταξύ 10% και 50%.

Σε όλα αυτά ήρθε να προστεθεί και η διαφορετική αντιμετώπιση της Επιτροπής αναφορικά με το είδος και το μέγεθος της παρεχόμενης συνδρομής και τον προσδιορισμό του ύψους του προστίμου σε φαινομενικά ίδιες περιπτώσεις.⁴² Επί παραδείγματι,⁴³ στην υπόθεση του καρτέλ των προμονωμένων σωλήνων,⁴⁴ η Επιτροπή προχώρησε σε μείωση του προστίμου της τάξεως του 50%, για τις επιχειρήσεις που παρέδωσαν επαρκή πληροφορίες, ενώ την ίδια αντιμετώπιση δεν είχε και η υπόθεση των εταιριών οχηματαγωγών.⁴⁵

Η Επιτροπή δέχτηκε συνολικά 188 αιτήσεις επιχειρήσεων για μείωση ή απαλλαγή από το πρόστιμο, εξέδωσε αποφάσεις για 16 από αυτές, 8 εκ των οποίων εκδόθηκαν το δεύτερο εξάμηνο του 2001, λίγο δηλαδή πριν το τέλος της ισχύος της Ανακοίνωσης,⁴⁶ ενώ επέβαλλε συνολικά πρόστιμα ύψους 2,24 δις ευρώ.⁴⁷ Παρατηρώντας μάλιστα τις 8 τελευταίες από αυτές, διαφαίνεται η προσπάθεια της Επιτροπής να δώσει μεγαλύτερο κίνητρο στις επιχειρήσεις για κατάθεση αίτησης

³⁹ Ομοίως, Κατηγορία Γ.

⁴⁰ Ομοίως, Κατηγορία Δ.

⁴¹ Μερτικοπούλου, ΔΕΕ 2003, 51.

⁴² Μερτικοπούλου, ΔΕΕ 2003, 51.

⁴³ Καλαφάτης/Τζάκας, ΔΕΕ 2007, 175.

⁴⁴ Επιτροπή, Απόφαση της 21.10.1998, IV/35.691, Καρτέλ Προμονωμένων Σωλήνων, ΕΕ 30.1.1999, L 24, 1, σημ.174.

⁴⁵ Επιτροπή, Απόφαση της 30.10.1996, IV/34.503, Εταιρίες Οχηματαγωγών, ΕΕ 29.1.1997, L 26, 23, σημ. 69.

⁴⁶ Απάντηση της Επιτροπής Neelie Croes στο Ευρωπαϊκό Κοινοβούλιο (02.04.2009), διαθέσιμο υπό την ιστοσελίδα: <http://www.europarl.europa.eu/sides/getAllAnswers.do?reference=E-2009-0891&language=el>

⁴⁷ European Commission, MEMO/02/23, 13/2/2003.

επιείκειας πριν την έναρξη των ερευνών αλλά και την συμμόρφωση των τελευταίων, προκειμένου να πετύχουν ολοκληρωτική απαλλαγή του προστίμου.

Ενδεικτικά στο καρτέλ Βιταμινών⁴⁸, η εταιρεία AVENTIS πέτυχε για πρώτη φορά την ολοκληρωτική απαλλαγή του προστίμου, καθότι πρώτη παρέδωσε κρίσιμο αποδεικτικό υλικό στην Επιτροπή σχετικά με το διεθνούς εμβέλειας καρτέλ, πριν καν η τελευταία λάβει γνώση της ύπαρξης αυτού. Χάνοντας την πρώτη θέση, οι εταιρείες ROCHE και BASF, καίτοι παρέδωσαν σημαντικά στοιχεία σε πρώιμο στάδιο, πέτυχαν την μείωση του προστίμου σε ποσοστό της τάξεως του 50%.

Άλλη μια σημαντική επιτυχία ήταν και η αποκάλυψη του καρτέλ αυτοαντιγραφικού χαρτιού (carbonless paper)⁴⁹ Το 2001 η Επιτροπή χορήγησε πλήρη απαλλαγή του προστίμου στην εταιρεία SAPPI, καθότι η τελευταία συνεργάστηκε σε τέτοια βαθμό με την Επιτροπή ώστε να υποβάλει πληροφορίες πριν την διεξαγωγή οποιασδήποτε έρευνας αλλά και να αποστασιοποιηθεί πλήρως από το καρτέλ. Μάλιστα ήταν η τρίτη κατά σειρά υπόθεση από το 1996 όπου χορηγήθηκε πλήρης απαλλαγή από το πρόστιμο, μετά το καρτέλ βιταμινών και το καρτέλ της ζυθοποιίας του Λουξεμβούργου (Brasserie de Luxembourg Mousel-Diekirch).⁵⁰

Καίτοι λοιπόν η Ανακοίνωση του 1996 δεν είχε τα αποτελέσματα του αμερικανικού μοντέλου, συνέβαλλε στο να δημιουργηθεί τουλάχιστον ένα πρώτο βήμα συνεργασίας των εταιριών με την Επιτροπή που μετείχαν σε παράνομες πρακτικές, καθότι τούτο φαινόταν ως μονόδρομος προκειμένου να απαλλαχθούν είτε ολικώς είτε μερικώς από την επιβολή προστίμων.

1.2. Η Ανακοίνωση του 2002

Η Ανακοίνωση του 2002⁵¹ (2002 Leniency Notice), που αντικατέστησε το παλαιό καθεστώς, επέφερε ουσιώδεις διαφοροποιήσεις τόσο από άποψη δομής όσο και περιεχομένου.⁵² Η Επιτροπή συνειδητοποιώντας τις αδυναμίες της προηγούμενης Ανακοίνωσης που δεν ήταν άλλες από τις προαναφερόμενες ασάφειες, οι οποίες καλλιεργούσαν ένα ευρύτερο κλίμα ανασφάλειας στις εταιρίες, εισήγαγε ένα νέο αναθεωρημένο Πρόγραμμα Επιείκειας, βελτιώνοντας την διαφάνεια και αποσαφηνίζοντας τις οικίες προϋποθέσεις μείωσης των προστίμων. Έτσι η

⁴⁸ Δελτίο Τύπου της Επιτροπής, IP/01/1625, 21.11.2001.

⁴⁹ Δελτίο Τύπου της Επιτροπής, IP/01/1892, 20.12.2001.

⁵⁰ Δελτίο Τύπου της Επιτροπής, IP/01/1740, 5.12.2001.

⁵¹ Ανακοίνωση της Επιτροπής της 19.2.2002, σχετικά με την μη επιβολή ή μείωση των προστίμων σε περιπτώσεις συμπράξεων, ΕΕ C 45, 3-5.

⁵² Καλαφάτης/Τζάκας, ΔΕΕ 2007, 176.

Ανακοίνωση του 2002 δημιούργησε ένα πιο λεπτομερές και προβλέψιμο σύστημα προσέγγισης των ενδιαφερόμενων για επιείκεια εταιριών, μειώνοντας έτσι τον κίνδυνο αντιφατικών κρίσεων.

Έτσι για την χορήγηση της ασυλίας προέβλεπε:

1. η επιχείρηση να παρουσιάσει πρώτη αποδεικτικά στοιχεία, τα οποία επιτρέπουν την έναρξη διαδικασίας έρευνας ή τη διαπίστωση παράβασης του άρθρου 81 ΣυνθΕΚ, έστω και αν έχει ξεκινήσει σχετική διαδικασία έρευνας. Η απαλλαγή προϋποθέτει περαιτέρω στην πρώτη περίπτωση, ότι η Επιτροπή κατά το χρόνο προσφυγής δεν διαθέτει επαρκείς αποδείξεις για την έναρξη διαδικασίας και στη δεύτερη, ότι επίσης δεν υφίστανται επαρκείς αποδείξεις και ότι καμιά άλλη επιχείρηση δεν είχε ήδη τύχει απαλλαγής.
2. συνεργασία της επιχείρησης σε πλήρη, ενεργή και διαρκή βάση κατά τη διοικητική διαδικασία με όλα τα στοιχεία, που έχει στην κατοχή ή διάθεσή της,⁵³
3. τερματισμός της συμμετοχής στην παράβαση το αργότερο μέχρι την υποβολή των αποδεικτικών στοιχείων και
4. η εκ μέρους της επιχείρησης μη ανάληψη πρωτοβουλίας εξαναγκασμού (*coerce*) άλλων επιχειρήσεων να συμμετάσχουν στην παράβαση.

Από τα ως άνω γίνεται πιο εμφανής η διάκριση μεταξύ της απαλλαγής και της μείωσης προστίμου καθότι η Επιτροπή επέλεξε να άρει την προϋφιστάμενη κατηγοριοποίηση. Έτσι η χορήγηση της απαλλαγής ρυθμίζεται πλέον αυτοτελώς, χωρίς να έγκειται στην διακριτική ευχέρεια της Επιτροπής.⁵⁴ Επιπλέον η πλήρης απαλλαγή μπορούσε να χορηγηθεί και σε εταιρείες που βρίσκονταν ήδη υπό την έρευνα της Επιτροπής αλλά δεν υπήρχαν ακόμη επαρκή αποδεικτικά στοιχεία. (σημ. 8)

Σημαντική υπήρξε η εισαγωγή μιας μορφής πρώιμης ενημέρωσης των επιχειρήσεων, οι οποίες μπορούσαν να ενημερωθούν εξαρχής από την Επιτροπή σχετικά με την δυνατότητα χορήγησης ασυλίας, χωρίς να υποχρεούνται να περιμένουν το πέρας της διαδικασίας. Χαρακτηριστική είναι η περίπτωση του καρτέλ Αυτοαντιγραφικού Χαρτίου (*Carbonless Paper*), όπου η εταιρεία SAPPI αναγκάστηκε να περιμένει πλέον των έξι χρόνων προκειμένου να λάβει την απόφαση της Επιτροπής και εν τέλει να της αποδοθεί ασυλία, γεγονός που συνέβη σε πλείστες επιχειρήσεις. Με το νέο καθεστώς ωστόσο, η δυνατότητα των επιχειρήσεων να

⁵³ Μερτικοπούλου, ΔΕΕ 2008, 48.

⁵⁴ Καλαφάτης/Τζάκας, ΔΕΕ 2007, 177.

λάβουν άμεση ασυλία, αποτέλεσε για αυτές ένα σημαντικό κίνητρο προκειμένου να προσέλθουν στην Επιτροπή και να συμβάλουν στο έργο αυτής.⁵⁵

Επιπροσθέτως, με την Ανακοίνωση του 2002, εισήχθη η δυνατότητα προσκόμισης υποθετικών αποδεικτικών στοιχείων ενώπιον της Επιτροπής καθώς και η δυνατότητα κατάθεσης προφορικής αίτησης (σημ. 13β). Έτσι και σε μια προσπάθεια λεπτομερούς περιγραφής της διαδικασίας και αποσαφήνισης των γκρίζων σημείων, η Ανακοίνωση στο μέρος Α παρείχε στην επιχείρηση την δυνατότητα να προσεγγίσει την Επιτροπή παρέχοντας της αποδεικτικά στοιχεία της παράβασης ή υποθετικά στοιχεία και σε μεταγενέστερο χρόνο να υποβάλλει έκθεση με το περιεχόμενο των στοιχείων.

Στο μέρος Β, η επιχείρηση αποκλειστικά μπορούσε να υποβάλλει τις αποδείξεις ενώπιον της Επιτροπής και εν συνεχεία να λάβει βεβαίωση από τη Γενική Διεύθυνση Ανταγωνισμού με την ημερομηνία υποβολής των αποδεικτικών εγγράφων (σημ. 25). Επιπλέον προβλέφθηκε και η απαγόρευση χρησιμοποίηση των γραπτών αποδεικτικών στοιχείων που προσκομίζοντας ενώπιον της Επιτροπής για οποιαδήποτε άλλον λόγο πλην της έρευνας που αυτή διεξήγαγε στο πλαίσιο του άρθρου 101 ΣΛΕΕ (τότε 81 ΣυνθΕΚ) (σημ. 31)

Ωστόσο, οι βελτιώσεις που σαφώς παρατηρούνται, δεν κατάφεραν να μειώσουν τη διακριτική ευχέρεια της Επιτροπής. Η υποκειμενική εκτίμηση της Επιτροπής συνέχιζε να λειτουργεί ως τροχοπέδη της διαδικασίας. Ακόμα και στην αναθεωρημένη διαδικασία, η οποία αύξησε σε μεγάλο βαθμό τη διαφάνεια αυτής, η εξακρίβωση της παράβασης γινόταν «*κατά την άποψη της Επιτροπής*» (σημ. 8α και 8β). Επιπλέον η μετάθεση στην κρίση της Επιτροπής του ζητήματος της επάρκειας των αποδεικτικών μέσων, ήτοι το επονομαζόμενο «*τεστ επάρκειας*» (*sufficiency test*), υπό την έννοια ότι εξεταζόταν η κατά την κρίση της Επιτροπής επάρκεια των προσκομιζομένων στοιχείων για την έναρξη διαδικασίας έρευνας ή τη διαπίστωση παράβασης, δεν εισέφερε κάποια ουσιαστική πρόοδο στην άρση της ασάφειας.⁵⁶

Το κριτήριο της «*σημαντικής προστιθέμενης αξίας*» (σημ. 21), το οποίο αναφέρονταν στην ποιότητα των στοιχείων που προσκομίζονταν έναντι αυτών που κατείχε ήδη η Επιτροπή σε συνάρτηση με το χρονικό σημείο στο οποίο ανέτρεχαν, έδιδε για ακόμη μια φορά στην τελευταία αυξημένη διακριτική ευχέρεια, περιορίζοντας σημαντικά την θέληση των συμπραττουσών επιχειρήσεων να προσεγγίσουν την Επιτροπή.⁵⁷ Τέλος, η αρχή της χρονικής προτεραιότητας, που διέπνεε μέχρι πρότινος τις περιπτώσεις καταγγελίας, επεκτείνεται τώρα και σε αυτήν

⁵⁵ *Harding/Joshua* (2010), 243.

⁵⁶ *Καλαφάτης/Τζάκας*, ΔΕΕ 2007, 177.

⁵⁷ *Jones/ Surfin*, EU Competition Law, Text, Cases and Materials, (2008)⁶,1242.

της συνεργασίας. Σε αυτό το πνεύμα εισάγεται κλιμακούμενη μείωση 30% έως 50% για την πρώτη επιχείρηση, που πληροί τις προαναφερθείσες προϋποθέσεις, 20% έως 30% για τη δεύτερη και έως 20% για τις λοιπές.

Η νέα πολιτική που εισήχθη με την Ανακοίνωση του 2002 χαρακτηρίστηκε ως «τεράστια επιτυχία». Τον ίδιο ακριβώς χαρακτηρισμό προσέδωσε σε αυτή και ο Γενικός Διευθυντής της Γενικής Διεύθυνσης Ανταγωνισμού, Philip Lowe.⁵⁸ Βάσει στατιστικών, η Επιτροπή δέχτηκε 167 αιτήσεις υπαγωγής στο Πρόγραμμα Επιείκειας, στις 58 εκ των οποίων χορήγησε απαλλαγή από το πρόστιμο,⁵⁹ όπως για παράδειγμα στις υποθέσεις Gas Insulated Switchgear,⁶⁰ Aluminium Fluoride⁶¹ και Bananas.⁶² Σε περίπου 20 υποθέσεις, η Επιτροπή προχώρησε σε μείωση του προστίμου κατά 30%-50%.

Τα υπέρογκα ποσά που επιβλήθηκαν ως πρόστιμα από την Επιτροπή έδωσαν ένα ακόμα κίνητρο στις επιχειρήσεις. Μόνο στο καρτέλ *Συνθετικού Καουτσούκ (Synthetic Rubber)*⁶³, υπεβλήθησαν πρόστιμα συνολικού ύψους 1.843 δις ευρώ στις συμπράπτουσες επιχειρήσεις, ποσό το οποίο αποτέλεσε ρεκόρ για την Επιτροπή.

Η τακτική αυτή της Επιτροπής σε συνδυασμό με την ενισχυμένη διαφάνεια και βεβαιότητα της διαδικασίας είχε ως αποτέλεσμα τον διπλασιασμό των αιτήσεων για Επιείκεια από το 2002 έως και το 2006. Καθίσταται λοιπόν σαφές, πόσο πιο επιτυχής ήταν ο νέος μηχανισμός Επιείκειας που εισήχθη με την Ανακοίνωση του 2002 αλλά και το πόσο πιο ελκυστικός αποδείχτηκε έναντι των επιχειρήσεων που επιδείκνυαν παραβατική συμπεριφορά.

1.3. Η Ανακοίνωση του 2006

Παρότι, ως αναφέρθηκε, η Ανακοίνωση του 2002 χαρακτηρίστηκε ως επιτυχημένη και σίγουρα πιο βελτιωμένη από την Ανακοίνωση του 1996, και παρότι οδήγησε πολλές παραβατικές επιχειρήσεις που μετείχαν σε καρτελικές συμπράξεις ενώπιον της Επιτροπής, επικρίθηκε σε μεγάλο βαθμό καθότι τελικά δεν κατάφερε να εξασφαλίσει πλήρη διαφάνεια και προβλεψιμότητα για τις επιχειρήσεις που

⁵⁸ Lowe, «What's The Future for Cartel Enforcement?», DG Competition, 2003, υποσ. 75.

⁵⁹ Απάντηση της Επιτρόπου Neelie Croes Στο Ευρωπαϊκό Κοινοβούλιο την 2/4/2009, διαθέσιμο υπό την ιστοσελίδα: <http://www.europarl.europa.eu/sides/getAllAnswers.do?reference=E-2009-0891&language=el>

⁶⁰ Δελτίο Τύπου της Επιτροπής, IP/07/80, 24.1.2007.

⁶¹ Δελτίο Τύπου της Επιτροπής, IP/08/1007, 25.6.2008.

⁶² Περίληψη Απόφασης της Επιτροπής της 15.10.2008, σχετικά με την διαδικασία του άρθρου 81 ΣυνθΕΚ, Υπόθεση COMP/39.188, *Μπανάνες*, ΕΕ C 189, 12-14.

⁶³ Δελτίο Τύπου της Επιτροπής, IP/06/1647, 29.11.2006.

ενδεχομένως ήθελαν να προσφύγουν στην Επιτροπή, δημιουργώντας σε αυτές ανασφάλεια.

Έτσι λοιπόν, σε μια προσπάθεια για ακόμη μεγαλύτερη διαφάνεια και ακριβή προσδιορισμό των προϋποθέσεων χορήγησης επιείκειας, κατόπιν δημόσιας διαβούλευσης, η Επιτροπή προχώρησε στην αναθεώρηση της Ανακοίνωσης του 2002 και στην έκδοση του Προγράμματος Επιείκειας της 8^{ης} Δεκεμβρίου 2006.⁶⁴ Η Ανακοίνωση 2006 της Επιτροπής εφαρμόζεται έως και σήμερα και μάλιστα σε όλες τις περιπτώσεις που οι ενδιαφερόμενες επιχειρήσεις προσέρχονται στην Επιτροπή προκειμένου να αποκαλύψουν μια παράνομη συμπεριφορά που πλήττει τα συμφέροντα του υγιούς Ανταγωνισμού.

Η Ανακοίνωση, υιοθετώντας την επιτυχημένη δομή του προϊσχύοντος καθεστώτος, αναγνωρίζει πλήρη ασυλία στην πρώτη επιχείρηση που θα προσφύγει στην Επιτροπή και μειώσεις για τις επιχειρήσεις που θα προσφύγουν σε δεύτερο χρόνο. Οι τάξεις μείωσης των προστίμων για τις επιχειρήσεις που συνεργάζονται με την Επιτροπή και δεν δικαιούται πλήρη ασυλία, είναι όμοιες με την προγενέστερη Ανακοίνωση, δηλαδή για όσες επιχειρήσεις προσκομίζουν στοιχεία με *«σημαντική προστιθέμενη αξία»* από 30%-50%, στη συνέχεια από 20%-30% και τέλος σε ποσοστό κάτω του 20%.

Η Ανακοίνωση 2006, θέλοντας να δώσει ακόμα μεγαλύτερα κίνητρα στις επιχειρήσεις, επιφέρει καινοτομίες σε πέντε σημαντικούς άξονες, οι οποίοι θα αναλυθούν εν συνεχεία εκτενέστερα:

1. διασαφήνιση της ποιότητας και του περιεχομένου των προσκομιζόμενων πληροφοριών (the immunity threshold)
2. αποσαφήνιση των όρων απαλλαγής και μείωσης των προστίμων
3. εισαγωγή ενός συστήματος προτεραιότητας (marker system)
4. προστασία των εταιρικών δηλώσεων και πληροφοριών των αιτούντων⁶⁵
5. ευθυγράμμιση με το Πρότυπο Πρόγραμμα Επιείκειας του Ευρωπαϊκού Δικτύου Ανταγωνισμού (European Competition Network)

⁶⁴ Ανακοίνωση της Επιτροπής της 8/12/2006, σχετικά με την μη επιβολή ή μείωση των προστίμων σε περιπτώσεις συμπράξεων, ΕΕ C 298, 17-22.

⁶⁵ Καλαφάτης/Τζάκας, ΔΕΕ 2007, 177.

1.3.1. Η διασαφήνιση της ποιότητας και του περιεχομένου των προσκομιζόμενων πληροφοριών

Προκειμένου η Επιτροπή να αποσαφηνίσει το ήδη υπάρχον καθεστώς Επιείκειας, με την Ανακοίνωση 2006 έθεσε το όριο αποδεικτικής ισχύος των προσκομιζόμενων εγγράφων το οποίο και θα πρέπει να πληρούται από τις επιχειρήσεις που προτίθενται να παραθέσουν στοιχεία σε αυτή.

Μια σημαντική καινοτομία που εισήχθη με την αναθεώρηση αφορά τον προσδιορισμό των απαραίτητων αποδεικτικών στοιχείων προς έναρξη του στοχευμένου ελέγχου. Σε μια προσπάθεια περαιτέρω αποσαφήνισης των προϋποθέσεων ένταξης στο μηχανισμό Επιείκειας, η οποία και θα καλλιεργούσε ένα κλίμα βεβαιότητας και συνακόλουθα εμπιστοσύνης των επιχειρήσεων ως προς την διαδικασία, η Επιτροπή εκτός των αποδεικτικών στοιχείων, επέβαλλε και την υποβολή δήλωσης της επιχείρησης (*corporate statement*).⁶⁶

Η δήλωση της επιχείρησης κατά τα οριζόμενα στη Ανακοίνωση, θα πρέπει να περιέχει *«Λεπτομερή περιγραφή της πιθανολογούμενης σύμπραξης και ιδίως των στόχων της, των δραστηριοτήτων και της λειτουργία της· το προϊόν την υπηρεσία που αφορά, τη γεωγραφική περιοχή που καλύπτει, τη διάρκεια της και την έκταση της αγοράς που εκτιμάται ότι επηρεάζει· τις συγκεκριμένες ημερομηνίες, τόπους, περιεχόμενο και συμμετέχοντες στις επαφές σχετικά με την πιθανολογούμενη σύμπραξη, καθώς και κάθε σχετική επεξήγηση όσον αφορά τα αποδεικτικά στοιχεία που υποβάλλονται προς υποστήριξη της αίτησης.»*⁶⁷ Απαραίτητη κρίνεται επίσης και η υποβολή των ονομάτων των νομικών προσώπων της ίδιας αλλά και των ονομάτων των ιδιωτών που μετείχαν στη σύμπραξη όπως και άλλων τυχόν στοιχείων που θα διευκολύνουν τις έρευνες των αρχών. Σημαντική κρίνεται επίσης και η πρόβλεψη της Ανακοίνωσης, πως η διενέργεια των ελέγχων στο εσωτερικό της συμπράττουσας επιχείρησης, γίνεται κατά την κρίση της Επιτροπής σε τέτοιο βαθμό ώστε να μην αποτελέσει προειδοποίηση για τις υπόλοιπες επιχειρήσεις και θέσει έτσι εκ των πραγμάτων σε κίνδυνο την διεξαγόμενη έρευνα.

Έτσι, χρησιμοποιήθηκε ο όρος «στοχευμένος έλεγχος» (παρ. 8α), αντί της «διαδικασίας έρευνας» που προβλεπόταν από την προηγούμενη Ανακοίνωση. Σκοπός της διαφοροποίησης ήταν να καταστήσει σαφές ότι ο έλεγχος της Επιτροπής

⁶⁶ Ανακοίνωση της Επιτροπής της 8.12.2006, σχετικά με την μη επιβολή ή μείωση των προστίμων σε περιπτώσεις συμπράξεων, ΕΕ C 298, παρ. 9α και 9β.

⁶⁷ Ανακοίνωση της Επιτροπής της 8.12.2006, σχετικά με την μη επιβολή ή μείωση των προστίμων σε περιπτώσεις συμπράξεων, ΕΕ C 298, παρ. 9.

είναι συγκεκριμένος, προς μια στοχευμένη κατεύθυνση και πως οι πληροφορίες εκτιμώνται εξ αρχής δίχως να ενδιαφέρουν τόσο πολύ τα αποτελέσματά τους.⁶⁸ Έτσι, το κριτήριο που θέτει πλέον η Επιτροπή γίνεται εμφανώς υψηλότερο.

Η Ανακοίνωση 2006 επισημαίνει κατ' αντιστοιχία με το προγενέστερο σύστημα ότι η χορήγηση ασυλίας προϋποθέτει ότι η Επιτροπή κατά το χρόνο προσφυγής δεν διαθέτει επαρκείς αποδείξεις για την έναρξη ελέγχων ή για την απόδειξη της παράβασης, καθώς και ότι σε αμφότερες τις περιπτώσεις καμιά άλλη επιχείρηση δεν είχε ήδη τύχει απαλλαγής (παρ. 10 και 11). Έτσι η επιχείρηση προκειμένου πετύχει την απαλλαγή της θα πρέπει να είναι η πρώτη που θα παραδώσει ενοχοποιητικά στοιχεία κατά τον ίδιο χρόνο με την παράβαση.

Επιπλέον απαραίτητη κρίνεται και η προϋπόθεση της συνεχούς και αδιακώλυτης συνεργασίας των επιχειρήσεων με την Επιτροπή και η αποκάλυψη της συμμετοχής τους στην παράνομη σύμπραξη (παρ. 12)⁶⁹. Τούτο μάλιστα σημαίνει, πως η επιχείρηση είναι υποχρεωμένη να χορηγήσει στην Επιτροπή όλα τα αποδεικτικά στοιχεία που διαθέτει άμεσα, να απαντήσει σε τυχόν ερωτήσεις της Επιτροπής και γενικότερα να θέσει στην διάθεση των αρχών οτιδήποτε και οποτεδήποτε της ζητηθεί. Επιπροσθέτως σημαντική υποχρέωση της επιχείρησης είναι να παύσει την οποιαδήποτε παράνομη συμμετοχή της στην σύμπραξη, εκτός αν η συμμετοχή αυτή κρίνεται απαραίτητη προκειμένου να μην υπονομευτεί ο έλεγχος των αρχών (παρ. 12β). Σημαντική κρίνεται και η προσθήκη της υποχρέωσης μη καταστροφής, πλαστογράφησης ή απόκρυψης αποδεικτικών στοιχείων για το ερευνώμενο καρτέλ (παρ. 12α, γ). Τέλος επαναλαμβάνεται ο αποκλεισμός εταιριών, που εξανάγκασαν σε συμμετοχή άλλες επιχειρήσεις, και καθίσταται σαφής η υπάρχουσα για αυτές δυνατότητα να τύχουν μείωσης του προστίμου (παρ. 13)⁷⁰

1.3.2 Η έννοια της «προσπιθέμενης αξίας»

Αναφορικά με τη μείωση προστίμων επαναλαμβάνεται η ισχύουσα προϋπόθεση της «σημαντικής προσπιθέμενης αξίας» των προσκομιζόμενων αποδεικτικών μέσων (παρ. 24), καθώς και ο ορισμός αυτής με την προσθήκη του στοιχείου των «αδιάσειστων αποδείξεων» (*compelling evidence*).⁷¹ Γίνεται κατανοητό ότι η Επιτροπή δεν προτίθεται να προχωρήσει σε μείωση του προστίμου

⁶⁸ European Commission, Competition: revised Leniency Notice-frequently asked question, MEMO/06/469, 7.12.2006.

⁶⁹ Δελτίο Τύπου της Επιτροπής, IP/06/1705, 7.12.2006.

⁷⁰ Καλαφάτης/Τζάκας, ΔΕΕ 2007, 178.

⁷¹ Καλαφάτης/Τζάκας, ΔΕΕ 2007, 178.

σε επιχειρήσεις οι οποίες παρείχαν πολύ λίγες αποδείξεις. Αντ' αυτού ο όρος επιδεικνύει ένα επίπεδο αποδεικτικής ισχύος μάλλον υψηλό, καθιστώντας σαφές πως τα στοιχεία που προσκομίζονται θα πρέπει να είναι επαρκώς σημαντικότερα έναντι αυτών που κατέχει ήδη η Επιτροπή .

Ως «προστιθέμενη αξία» η Επιτροπή ορίζει «τον βαθμό στον οποίο τα παρεχόμενα αποδεικτικά στοιχεία ενισχύουν, λόγω της ίδιας της φύσης τους ή/και του επιπέδου των λεπτομερειών τους, την ικανότητα της Επιτροπής να αποδείξει την πιθανολογούμενη σύμπραξη».⁷² Έτσι όπως ρητά αναφέρεται η σημαντική αξία προστίθεται όταν ένα αποδεικτικό στοιχείο επιβεβαιώνει ένα άλλο ή κάποια άλλη εταιρική δήλωση.⁷³

Όπως και στην Ανακοίνωση του 2002, δεν αποτυπώνεται σαφώς το τι απαιτείται να προσκομιστεί έναντι των αρχών, προκειμένου να πληρούται το κριτήριο της σημαντικής προστιθέμενης αξίας. Παρά τις διευκρινήσεις η αβεβαιότητα σχετικά με την πλήρωση του εν λόγω κριτηρίου παρέμεινε ένα σημαντικό αντικίνητρο για τις επιχειρήσεις.⁷⁴ Προκειμένου μάλιστα αυτό να μετριαστεί, η Επιτροπή προέβλεψε την άμεση ειδοποίηση των αιτουσών επιχειρήσεων, αφού προηγουμένως εκτιμήσει το κριτήριο της σημαντικής προστιθέμενης αξίας, σχετικά με την επιτυχία της αίτησης τους και την υπαγωγή τους σε πλήρη ασυλία ή μείωση του προστίμου καθώς και την τάξη της μείωσης.⁷⁵ Βέβαιη ακόμη και αυτή η πρόβλεψη δεν ήταν απόλυτα επιτυχής καθώς η Επιτροπή ειδοποιεί τους αιτούντες μετά το πέρας της διοικητικής διαδικασίας, με αποτέλεσμα να εξακολουθούν να διστάζουν να προσέλθουν έναντι αυτής.

1.3.3. Το σύστημα προτεραιότητας (marker system)

Σε διαδικαστικό επίπεδο επιχειρείται να καλυφθούν αδυναμίες του ισχύοντος καθεστώτος λόγω της αναγκαιότητας προσκομιδής κατά την υποβολή της αίτησης όλων των αποδεικτικών μέσων, που επιτρέπουν την έναρξη έρευνας ή τη στοιχειοθέτηση της παράβασης. Έτσι η Επιτροπή στην Ανακοίνωση 2006 προβλέπει ένα νέο σύστημα προτεραιότητας (marker system)⁷⁶, προκειμένου να εξασφαλίσει

⁷² Ανακοίνωση της Επιτροπής της 8.12.2006, σχετικά με την μη επιβολή ή μείωση των προστίμων σε περιπτώσεις συμπράξεων, ΕΕ C 298, παρ. 25.

⁷³ European Commission, Competition: revised Leniency Notice-frequently asked question, MEMO/06/469, 7.12.2006.

⁷⁴ Riley, The modernization of EU anti-cartel enforcement will the Commission grasp the opportunity?, παραπομπή 76.

⁷⁵ Ανακοίνωση της Επιτροπής της 8.12.2006, σχετικά με την μη επιβολή ή μείωση των προστίμων σε περιπτώσεις συμπράξεων, ΕΕ C 298, παρ. 29-30.

⁷⁶ Ανακοίνωση της Επιτροπής της 8.12.2006, σχετικά με την μη επιβολή ή μείωση των προστίμων σε περιπτώσεις συμπράξεων, ΕΕ C 298, παρ. 14-15.

στις επιχειρήσεις τον απαραίτητο χρόνο συλλογής όλων των αποδεικτικών στοιχείων.

Με βάση αυτό, ο αιτών δύναται να κατοχυρώσει τη θέση του σε σχέση με τους υπόλοιπους αιτούντες στη σειρά χορήγησης ασυλίας και εφόσον είναι πρώτος να διατηρήσει τη θέση αυτή έως ότου συλλέξει το απαραίτητο αποδεικτικό υλικό. Τούτο σημαίνει πως παραχωρείται η δυνατότητα σε μια επιχείρηση να συλλέξει επιπλέον κρίσιμο υλικό και να το προσκομίσει την Αρχή και με αυτόν τον τρόπο να προσπεράσει άλλες επιχειρήσεις που βρίσκονται στην σειρά πριν από αυτή για μείωση του προστίμου.

Με το νέο σύστημα προτεραιότητας, η Επιτροπή προσπάθησε να ανταπεξέλθει στο εμπόδιο του χρόνου που χρειαζόνταν οι επιχειρήσεις προκειμένου να συλλέξουν αποδεικτικά στοιχεία. Έτσι προέβλεψε τη δυνατότητα παραχώρησης μιας εύλογης χρονικής περιόδου συγκέντρωσης των απαραίτητων πληροφοριών, οι οποίες πάντα θα πρέπει να πληρούν τα κριτήρια και τα όρια της Επιτροπής. Η χορήγηση του αριθμού προτεραιότητας ωστόσο έγκειται και εδώ στη διακριτική ευχέρεια της Επιτροπής και διαρκεί για όσο χρονικό διάστημα θέτει αυτή στην επιχείρηση προκειμένου να ολοκληρώσει την αίτηση της.

Σε περίπτωση επιτυχούς έκβασης οι πληροφορίες και τα αποδεικτικά μέσα θεωρούνται ότι ανατρέχουν στο χρόνο χορήγησης του αριθμού προτεραιότητας.⁷⁷ Σε κάθε αντίθετη περίπτωση, σε περίπτωση δηλαδή που η επιχείρηση που έχει λάβει αριθμό προτεραιότητας δεν καταφέρει να συλλέξει τα απαραίτητα στοιχεία μέσα στον χρόνο που της έχει ταχθεί από την Επιτροπή, τότε χάνει τον αριθμό προτεραιότητας της και δεν είναι πλέον εξασφαλισμένη.

Το σύστημα προτεραιότητας εισέφερε μεγαλύτερη διαφάνεια και προβλεψιμότητα, καθότι η κάθε επιχείρηση είναι σε θέση να γνωρίζει εκ των προτέρων, από τη στιγμή δηλαδή που θα καταθέσει την αίτηση, σε ποια θέση βρίσκεται σε σχέση με τις υπόλοιπες επιχειρήσεις καθώς και τις πιθανότητες της για χορήγηση πλήρους ασυλίας. Επιπλέον δίδεται κίνητρο και για τις υπόλοιπες επιχειρήσεις να προσπαθήσουν να συλλέξουν επιπλέον πληροφορίες προκειμένου να βελτιώσουν τη θέση τους προσκομίζοντας ακόμα πιο χρήσιμα στοιχεία έναντι της Επιτροπής.

Στον αντίποδα δε, υπάρχουν και οι επικριτικές απόψεις, οι οποίες σχετίζονται με την διακριτική ευχέρεια της Επιτροπής να δώσει προτεραιότητα σε μια επιχείρηση. Στην παρ. 15 ορίζεται ότι οι Υπηρεσίες της Επιτροπής «μπορούν» να χορηγήσουν αριθμό προτεραιότητας, δίχως να αποσαφηνίζονται περαιτέρω

⁷⁷ Καλαφάτης/Τζάκας, ΔΕΕ 2007, 178.

κριτήρια. Κάτι τέτοιο γίνεται αντιληπτό πως περιορίζει την βεβαιότητα των επιχειρήσεων σχετικά με την υπαγωγή τους στο σύστημα και μάλλον λειτουργεί αποθαρρυντικά.⁷⁸ Ένα ακόμη σημαντικό μειονέκτημα του συστήματος είναι και η πρόβλεψη αναφορικά μόνο με τις αιτήσεις απαλλαγής του προστίμου και όχι για εκείνες της μείωσης.

Παρότι λοιπόν το σύστημα προτεραιότητας είχε σαφώς θετικά αποτελέσματα, η ίδια η Ευρωπαϊκή Επιτροπή δέχεται πως η διαδικασία θα σημείωνε ακόμη μεγαλύτερη επιτυχία αν μειωνόταν ακόμη περισσότερο η διακριτική της ευχέρεια καθώς επίσης και αν προβλεπόταν η ίδια διαδικασία και για τις περιπτώσεις της μείωσης.⁷⁹

1.3.4. Η προστασία των εταιρικών δηλώσεων και πληροφοριών των αιτούντων

Μια θεμελιώδης παράμετρος της Ανακοίνωσης 2006 σχετίζεται με τις εταιρικές δηλώσεις και την προστασία αυτών. Η προβληματική που δημιουργήθηκε αφορούσε την επιδείνωση της δικονομικής θέσης των συμπραττουσών επιχειρήσεων στο πλαίσιο αστικών δικών αποζημίωσης. Τα στοιχεία που προσκομίζονταν από τις επιχειρήσεις έναντι της Επιτροπής, μπορούσαν δυνητικά να αποτελέσουν και σημαντικά αποδεικτικά στοιχεία στα χέρια των εναγόντων, στο πλαίσιο μια πολιτικής δίκης. Κάτι τέτοιο καθίσταται αντιληπτό πως δυσχέραινε σε μεγάλο βαθμό τη θέση της προσφεύγουσας επιχείρησης έναντι των λοιπών συμπραττουσών.⁸⁰

Στο πλαίσιο αυτό το Φεβρουάριο του 2006, η Επιτροπή πρότεινε ένα σύστημα, το οποίο μάλιστα έθεσε και σε ανοιχτή δημόσια διαβούλευση⁸¹ και το οποίο προστάτευε τις εταιρικές δηλώσεις. Παρότι η Επιτροπή είχε ταχθεί φανερά υπέρ της διεκδίκησης αστικής αποζημίωσης κατά των συμπραττουσών εταιριών, η πλειοψηφία που συμμετείχε στη δημόσια διαβούλευση θεώρησε πως κάτι τέτοιο θα αποτελούσε ισχυρό αντικίνητρο για τις επιχειρήσεις να προσέλθουν στην Επιτροπή και τάχθηκε υπέρ της προστασίας των εταιρικών δηλώσεων.

Έτσι η Επιτροπή, αναγνωρίζοντας πως η έκθεση στο κίνδυνο αξιώσεων αποζημίωσης θα λειτουργούσε ως τροχοπέδη, αποθαρρύνοντας τις επιχειρήσεις να

⁷⁸ Sandhu, The European Commission's leniency policy: a success?, European Competition Law Review 2007, v. 28, n. 3, pp. 148-157.

⁷⁹ European Commission, Competition: revised Leniency Notice-frequently asked question, MEMO/06/469, 7.12.2006.

⁸⁰ Καλαφάτης/Τζάκας, ΔΕΕ 2007, 179.

⁸¹ Διαθέσιμο υπό την ιστοσελίδα: http://ec.europa.eu/competition/cartels/legislation/2006_annex_en.pdf.

την προσεγγίσουν, οδηγήθηκε τελικά στην προστασία των επιχειρήσεων αυτών, μέσω της θεσμοθέτησης της δυνατότητα προφορικής υποβολής της εταιρικής δήλωσης, η οποία ηχογραφείται και καταγράφεται σε πρακτικά στα γραφεία της Επιτροπής.⁸² Φρόντισε με αυτόν τον τρόπο να «οδηγήσει σε αφάνεια» τους εταιρικούς ισχυρισμούς προκειμένου να μην είναι προσβάσιμοι και ως εκ τούτου να μην μπορούν να χρησιμοποιηθούν σε μεταγενέστερες αστικές υποθέσεις.

Προς τον σκοπό πληρέστερης προστασίας θεσμοθετήθηκε ότι «η πρόσβαση στις δηλώσεις της επιχείρησης παρέχεται μόνο στα πρόσωπα στα οποία απευθύνεται η έκθεση των αιτιάσεων, υπό την προϋπόθεση ότι δεσμεύονται μαζί με τους νομικούς τους συμβούλους που αποκτούν πρόσβαση για λογαριασμό τους να μην παράγουν αντίγραφα με μηχανικά ή ηλεκτρονικά μέσα οποιασδήποτε πληροφορίας που περιέχει η δήλωση της επιχείρησης στην οποία παρέχεται πρόσβαση, και να μεριμνούν ώστε οι πληροφορίες που προέρχονται από τη δήλωση να χρησιμοποιούνται αποκλειστικά για τους παραπάνω αναφερόμενους σκοπούς. Άλλα μέρη, όπως οι καταγγέλλοντες, δεν έχουν πρόσβαση στις δηλώσεις της επιχείρησης».⁸³

Επιπροσθέτως εκπρόσωπος της επιχείρησης δύναται να ελέγξει εντός προθεσμίας την ακρίβεια της εγγραφής και να διορθώσει το περιεχόμενό της, καθότι τα όσα καταγράφηκαν στα πρακτικά της Επιτροπής αποτελούν το μοναδικό αποδεικτικό στοιχείο. Έκπτωση της εταιρίας από το δικαίωμα της προστασίας της εταιρικής δήλωσης μπορεί να προέρθει, εφόσον αυτή έχει ήδη αποκαλύψει οικειοθελώς το περιεχόμενο των δηλώσεών της σε τρίτους.⁸⁴ Τέλος παραβίαση της υποχρέωσης προς προστασία μπορεί να επισύρει κυρώσεις διότι θεωρείται έλλειψη συνεργασίας.⁸⁵

1.3.5. Το Πρότυπο Πρόγραμμα Επιείκειας του Ευρωπαϊκού Δικτύου Ανταγωνισμού (European Competition Network)

Προκειμένου να επιτευχθεί μια όσο το δυνατόν ομοιόμορφη πανευρωπαϊκή πολιτική, εισήχθη η σημαντικότερη καινοτομία με την Ανακοίνωση 2006, η οποία προέβλεπε την έκδοση ενός «Πρότυπου Προγράμματος Επιείκειας» (ECN Model

⁸² Ανακοίνωση της Επιτροπής της 8.12.2006, σχετικά με την μη επιβολή ή μείωση των προστίμων σε περιπτώσεις συμπράξεων, ΕΕ C 298, παρ. 32.

⁸³ Ανακοίνωση της Επιτροπής της 8.12.2006, σχετικά με την μη επιβολή ή μείωση των προστίμων σε περιπτώσεις συμπράξεων, ΕΕ C 298, παρ. 33.

⁸⁴ Ομοίως, παρ. 32.

⁸⁵ Ομοίως, παρ. 34.

Leniency Programme).⁸⁶ Σκοπός του προγράμματος ήταν να εναρμονίσει τα εθνικά Προγράμματα Επιείκειας και να συμβάλει στην περαιτέρω αποτελεσματικότητά τους.

Πρόκειται για ένα κείμενο μη δεσμευτικού χαρακτήρα,⁸⁷ το οποίο δίδως να καλλιεργεί νόμιμες προσδοκίες εκ μέρους των επιχειρήσεων σκιαγραφεί το ρυθμιστικό πλαίσιο και τα ουσιώδη στοιχεία ενός Προγράμματος Επιείκειας, προβλέποντας την υποχρέωση των μελών του Ευρωπαϊκού Δικτύου Ανταγωνισμού προς ομοιομορφοποίηση των εθνικών προγραμμάτων.⁸⁸ Κατά αυτή την έννοια, δε καθιερώνει συγκεκριμένο πρόγραμμα αλλά περιλαμβάνει καίρια σημεία τα οποία θα πρέπει να είναι κοινά για όλα τα κράτη μέλη του Ευρωπαϊκού Δικτύου Ανταγωνισμού.⁸⁹

Οι κύριες πτυχές της εναρμόνισης αφορούν το είδος των πληροφοριών που κατατίθενται στην Ευρωπαϊκή Επιτροπή (σημ. 6), την ποιότητα της συνεργασίας με τις αρχές (σημ. 13 παρ. 2, 3) και τον τερματισμό της συμμετοχής (σημ. 13 παρ 1). Επίσης καθιερώνεται ένα σύστημα προτεραιότητας (marker system) για τη μεταχείριση των αιτήσεων απαλλαγής (σημ. 16-18), η υποβολή προφορικών δηλώσεων (σημ. 28-30) και η δυνατότητα περιληπτικής αίτησης (*summary applications*) (σημ. 22)⁹⁰

Οι περιληπτικές αιτήσεις αναφέρονται σε περιπτώσεις που περισσότερες από τρεις εθνικές αρχές ανταγωνισμού εμφανίζονται ως ιδιαίτερως κατάλληλες να επιλυθούν επί μιας καρτελικής σύμπραξης και ενώ έχει κατατεθεί αίτηση ενώπιον της Ευρωπαϊκής Επιτροπής Ανταγωνισμού, τότε μια εθνική αρχή μπορεί προσωρινά να δεχτεί την αίτηση με περιορισμένα αποδεικτικά στοιχεία, προστατεύοντας έτσι την πρώτη θέση του αιτούντος. Έτσι προβλέφθηκε επί της ουσίας μια ενιαία πανευρωπαϊκή κατοχύρωση της υποβολής πρώτης προσφυγής, ένα σύστημα one-stop-shop (υπηρεσία μιας στάσης) για πολλαπλές αιτήσεις επιείκειας, προκειμένου να αντιμετωπιστεί το πρόβλημα της ταυτόχρονης κατάθεσης του κρίσιμου αποδεικτικού υλικού. Μετά την κατάθεση η εθνική αρχή προχωρά σε βεβαίωση προτεραιότητας αναφορικά με την αίτηση απαλλαγής της εταιρίας και εφόσον αποφασίσει να αναλάβει την υπόθεση τάσσει εύλογη προθεσμία μέσα στην οποία η επιχείρηση πρέπει να προσκομίσει όλο το απαραίτητο αποδεικτικό υλικό. Εφόσον

⁸⁶ Διαθέσιμο υπό την ιστοσελίδα: http://ec.europa.eu/comm/competition/ecn/model_leniency_en.pdf.

⁸⁷ Σημ 3 του Προγράμματος.

⁸⁸ Καλαφάτης/Τζάκας, ΔΕΕ 2007, 179.

⁸⁹ Ανακοίνωση της Επιτροπής της 27.4.2004, σχετικά με τη συνεργασία στο πλαίσιο του δικτύου των αρχών ανταγωνισμού, ΕΕ C 101, σημ. 5-15.

⁹⁰ Μερτικοπούλου, Πολιτική Επιείκειας: Η κοινοτική Ανακοίνωση του 2006, το Πρότυπο Πρόγραμμα Επιείκειας του ΕΔΑ και το Πρόγραμμα Επιείκειας της Επιτροπής Ανταγωνισμού, ΕυρΠολΔ 3/2007, 882.

τούτο πραγματοποιηθεί εμπρόθεσμα θεωρείται ότι ανατρέχει αναδρομικά από την ημερομηνία κατάθεσης της περιληπτικής αίτησης.

Το Πρότυπο Πρόγραμμα όριζε ότι το αργότερο σε δυο χρόνια από τη δημοσίευση του θα αξιολογηθεί το επίπεδο ομοιομορφοποίησης των μελών του Δικτύου. Έτσι τα μέλη συμφώνησαν προς άμεση λήψη μέτρων προκειμένου να εναρμονίσουν τα εθνικά Προγράμματα Επιείκειας με το Πρότυπο Πρόγραμμα χωρίς χρονοτριβές. Σήμερα όλα τα κράτη μέλη (πλην της Μάλτας) έχουν εισάγει στο πλαίσιο της προστασίας του Ανταγωνισμού συστήματα Προγραμμάτων Επιείκειας σε σύγκλιση με το ενωσιακό Πρόγραμμα.

2. Το Ελληνικό Πρόγραμμα Επιείκειας

2.1. Η υπ' αριθ. 299/V/2006 Απόφαση της Ελληνικής Επιτροπής Ανταγωνισμού

Στις 17 Μαρτίου 2006 η ΕπΑντ εξέδωσε την υπ' αριθμ. 299/V/2006 απόφαση της, η οποία αποτέλεσε το πρώτο εθνικό Πρόγραμμα Επιείκειας. Η απόφαση εξεδόθη δυνάμει της εξουσιοδοτικής διάταξης του άρθρου 9 παρ. 4 του Ν. 703/77 και συνιστά κανονιστική πράξη, η οποία θεσπίζει απρόσωπους κανόνες δικαίου, δεσμεύοντας σύμφωνα με την αρχή της νομιμότητας και τη δράση της Δημόσιας Διοίκησης. Επιπλέον η Επιτροπή οφείλει κατά την έκδοση ατομικών διοικητικών πράξεων, οι οποίες επιβάλλουν πρόστιμα, να ασκεί τη διακριτική της ευχέρεια σύμφωνα με την αρχή της χρηστής διοίκησης αλλά και την αρχή της προστατευόμενης εμπιστοσύνης, επιμετρώντας το ύψος του προστίμου μέσα στα οριζόμενα από την απόφαση ανώτατα και κατώτατα όρια.⁹¹

Το ελληνικό Πρόγραμμα Επιείκειας, προκειμένου να διασφαλίσει την προβλεψιμότητα για τις προσφεύγουσες επιχειρήσεις, αποφεύγοντας πιθανές αντιφατικές κρίσεις μεταξύ κοινοτικών και εθνικών αρχών, υπήρξε σε μεγάλο βαθμό εναρμονισμένο με την Ανακοίνωση του 2002.⁹² Έτσι υιοθέτησε τη βασική διάκριση μεταξύ ασυλίας και μείωσης των προστίμων, τις σωρευτικές προϋποθέσεις ένταξης αλλά και τους περιορισμούς για την περίπτωση που η Επιτροπή κατά των χρόνων αίτησης της προσφεύγουσας επιχείρησης, διαθέτει ήδη επαρκή στοιχεία για την διαπίστωση της παραβατικής συμπεριφοράς. Επιπλέον υιοθέτησε την προϋπόθεση της «σημαντικής προστιθέμενης αξίας» αναφορικά με τα προσκομιζόμενα

⁹¹ Ζευγώλης, Το καρτέλ στο Δίκαιο του Ανταγωνισμού, 2008, 101.

⁹² Μερτικοπούλου, ΔΕΕ 2003, 51.

αποδεικτικά στοιχεία αλλά και την υποχρέωση διακοπής οποιαδήποτε ανάμειξης της αιτούσας επιχείρησης με την σύμπραξη.

Η ουσιωδέστερη διαφορά με το Ευρωπαϊκό Πρόγραμμα Επιείκειας, έγκειται στον ρόλο της προσφεύγουσας επιχείρησης. Ενώ η Ανακοίνωση προϋποθέτει η επιχείρησή να μην έχει αναλάβει πρωτοβουλία προς εξαναγκασμό άλλων επιχειρήσεων, το ελληνικό Πρόγραμμα Επιείκειας αναφέρει τη «μη προτροπή» (σημ. 4γ) άλλων επιχειρήσεων προς συμμετοχή στην καρτελική σύμπραξη. Επιπλέον η Απόφαση της Επιτροπής εισάγει δύο ακόμη προϋποθέσεις για την χορήγηση απαλλαγής. Την υποχρέωση εχεμύθειας (σημ. 4δ), αναφορικά με την αίτηση έναντι παντός τρίτου και τη μη προηγούμενη συμμετοχή σε καρτελική σύμπραξη για την οποία έχει εκδοθεί απόφαση από οποιαδήποτε αρμόδια αρχή κοινοτική ή εθνική (σημ. 4γ).

Γίνεται αντιληπτό πως ο «εξαναγκασμός» προς συμμετοχή σε καρτελική σύμπραξη και η «προτροπή» δεν είναι έννοιες ταυτόσημες.⁹³ Ο όρος «προτροπή» που αναφέρεται στο ελληνικό πρόγραμμα επιείκειας αφήνει μεγάλη διακριτική ευχέρεια στην ΕπΑντ, με αποτέλεσμα πολλές φορές να καταφύγει σε υποκειμενικές κρίσεις, περιορίζοντας σε μεγάλο βαθμό το κύκλο των εν δυνάμει προσφευγουσών επιχειρήσεων. Τούτο φυσικά θα μπορούσε να μειώσει δραματικά την αποτελεσματικότητα του Προγράμματος.

Αναφορικά με τη διαδικασία, αυτή προέβλεπε την προκαταρκτική επαφή της προσφεύγουσας εταιρείας, προκειμένου να διαπιστωθεί η ευδοκίμηση ή όχι της αίτησης της (σημ. 5). Σε περίπτωση μη ευδοκίμησης, η εταιρεία είχε τη δυνατότητα να εκπέσει στην κατηγορία της μείωσης του προστίμου, αναλογικά με τα όσα προέβλεπε και η κοινοτική διαδικασία (σημ. 10). Τέλος σχετικά με την προστασία του απορρήτου προβλέφθηκε η μη χρησιμοποίηση των προσκομιζόμενων αποδεικτικών μέσων για σκοπούς που ξεφεύγουν της διαδικασίας (σημ. 28).

2.2. Η υπ' αριθμ. 526/VI/2011 Απόφαση της Ελληνική Επιτροπής Ανταγωνισμού

Το άρθρο 1 παρ. 1 του Ν. 3959/2011 για την προστασία του ελεύθερου ανταγωνισμού, απαγορεύει όλες τις συμφωνίες μεταξύ επιχειρήσεων, τις αποφάσεις των ενώσεων επιχειρήσεων και κάθε είδους εναρμονισμένες πρακτικές που έχουν ως αντικείμενο ή ως αποτέλεσμα την παρεμπόδιση, τον περιορισμό ή τη στρέβλωση του ανταγωνισμού στην ελληνική αγορά. Σε περίπτωση παράβασης, ο νόμος περί

⁹³ Καλαφάτης/Τζάκας, ΔΕΕ 2007, 181.

ανταγωνισμού προβλέπει διοικητικά πρόστιμα κατά των συμμετεχουσών επιχειρήσεων. Τα μέλη του διοικητικού συμβουλίου (με εξαίρεση τα διαφωνούντα μέλη) και οι νόμιμοι εκπρόσωποι, ευθύνονται προσωπικά και από κοινού για την καταβολή όλων των προστίμων που επιβλήθηκαν στην συμπράττουσα επιχείρηση. Επιπλέον, επιβάλλονται διοικητικά πρόστιμα εις βάρος οποιουδήποτε από τους νόμιμους εκπροσώπους που έλαβαν μέρος στην προετοιμασία ή την οργάνωση της παράβασης.

Επιπλέον επιβάλλονται και ποινικές κυρώσεις κατά των προσώπων που συμμετείχαν στη σύναψη ή την εφαρμογή της σύμπραξης. Η παράβαση του άρθρου 1 παρ. 1 του Ν. 3959/2011 ή του άρθρου 101 ΣΛΕΕ, αποτελεί ποινικό αδίκημα για το οποίο τα συμμετέχοντα μέλη τιμωρούνται με φυλάκιση μεταξύ δύο και πέντε ετών και χρηματική ποινή μεταξύ 100.000 ευρώ και 1 εκατ. ευρώ.⁹⁴

Σύμφωνα με τα άρθρα 14 και 25 του Ν. 3959/2011, η ΕπΑντ εξέδωσε την απόφαση 526/VI/2011 που καθορίζει τους όρους ασυλίας ή μείωσης των προστίμων των παραβάσεων του άρθρου 1 παρ. 1 του Νόμου περί ανταγωνισμού ή του άρθρου 101 παράγραφος 1 της ΣΛΕΕ (Πρόγραμμα Επιείκειας). Το Πρόγραμμα Επιείκειας, το οποίο ισχύει από τις 4 Νοεμβρίου 2011, εναρμονίζεται με τους κανόνες και τα πρότυπα της Ευρωπαϊκής Ένωσης⁹⁵ και αντικατέστησε το προηγούμενο Πρόγραμμα Επιείκειας (απόφαση ΕΑ 299/VI/ 2006).⁹⁶

Το ελληνικό Πρόγραμμα Επιείκειας προβλέπει δύο περιπτώσεις πλήρους ασυλίας. Στην πρώτη περίπτωση⁹⁷ πλήρη ασυλία χορηγείται όταν η αιτούσα επιχείρηση ή το φυσικό πρόσωπο είναι ο πρώτος που θα προσκομίσει αποδεικτικά στοιχεία, τα οποία, κατά την άποψη της Επιτροπής, κατά τον χρόνο της αξιολόγησης της αίτησης επιείκειας, θα επιτρέψουν σε αυτή να διεξάγει στοχευμένη έρευνα σε σχέση με την υποτιθέμενη σύμπραξη ενώ επιπρόσθετα κατά το χρόνο υποβολής της αίτησης επιείκειας, η Επιτροπή δεν διέθετε επαρκή αποδεικτικά στοιχεία που θα της επέτρεπαν να διενεργήσει επιτόπια έρευνα στο έδαφος της επιχείρησης ή να προβεί σε οποιοδήποτε άλλο μέτρο έρευνας σχετικά με την εικαζόμενη σύμπραξη.

Στην δεύτερη περίπτωση⁹⁸ και εφόσον δεν πληρούνται οι όροι της πρώτης, μπορεί να χορηγηθεί ασυλία όταν η αιτούσα επιχείρηση ή το φυσικό πρόσωπο είναι ο πρώτος που θα προσκομίσει αποδεικτικά στοιχεία, τα οποία, κατά την άποψη της Επιτροπής θα επιτρέψουν σε αυτή, να διαπιστώσει παράβαση του άρθρου 1 του Ν.

⁹⁴ αρθρ. 44 παρ. 1 του Ν. 3959/2011.

⁹⁵ Βλ. ανωτέρω κεφάλαιο 2.3.5 (ECN Model Leniency Programme).

⁹⁶ Το Πρόγραμμα Επιείκειας δημοσιεύεται στην ιστοσελίδα της Επιτροπής Ανταγωνισμού www.epant.gr.

⁹⁷ Απαλλαγή Τύπου 1Α.

⁹⁸ Απαλλαγή Τύπου 1Β.

3959/2011 ή του άρθρου 101 ΣΛΕΕ σε σχέση με την υποτιθέμενη σύμπραξη ενώ επιπρόσθετα η Επιτροπή δεν διέθετε, κατά την κατάθεση της αίτησης επιείκειας, επαρκή αποδεικτικά στοιχεία που θα της επέτρεπαν να διαπιστώσει παράβαση.

Αναφορικά με τις προϋποθέσεις ένταξης, γίνεται αντιληπτή η εναρμόνιση του ελληνικού Προγράμματος Επιείκειας με το Πρότυπο Πρόγραμμα. Έτσι, ο αιτών θα πρέπει να συνεργάζεται με την ΕΠΑΝΤ πραγματικά, πλήρως και συνεχώς μέχρι την ολοκλήρωση της διοικητικής διαδικασίας για τη διερεύνηση της υπόθεσης. Κάτι τέτοιο προϋποθέτει την άμεση παροχή στην ΕΠΑΝΤ όλων των σχετικών πληροφοριών και αποδεικτικών που έχει στην κατοχή του σχετικά με την υποτιθέμενη παράνομη σύμπραξη.

Επιπροσθέτως θα πρέπει να παραμείνει στη διάθεση της προκειμένου να απαντήσει άμεσα σε κάθε ερώτημα που μπορεί να συμβάλει στη διαπίστωση των γεγονότων. Δεν θα πρέπει να καταστρέψει, παραποιήσει ή αποκρύψει σχετικές πληροφορίες ή αποδεικτικά στοιχεία σχετικά με την εικαζόμενη σύμπραξη. Επιπλέον απαγορεύεται η κοινοποίηση σε τρίτους, με εξαίρεση άλλες αρχές ανταγωνισμού, του γεγονότος ή του περιεχομένου της αίτησής του πριν εκδοθεί σύσταση σχετικά με την υπόθεση και κοινοποιηθεί στα μέρη, εκτός εάν συμφωνηθεί διαφορετικά με την Επιτροπή.

Τέλος εάν η αίτηση υποβάλλεται από μια επιχείρηση, στο μέτρο του δυνατού, η τελευταία θα πρέπει να καταστήσει διαθέσιμους του υπάρχοντες και πρώην υπαλλήλους της αλλά και στελέχη της για τη λήψη μαρτυριών. Εάν η αίτηση υποβάλλεται από μια επιχείρηση, αυτή θα πρέπει να τερματίσει τη συμμετοχή της στην εικαζόμενη σύμπραξη το αργότερο μέχρι την κατάθεση της αίτησης.

Οι επιχειρήσεις ή τα φυσικά πρόσωπα που δεν πληρούν τους ως άνω όρους πλήρους ασυλίας μπορούν να επωφεληθούν από τη μείωση των προστίμων,⁹⁹ υπό την προϋπόθεση ότι στην ΕΠΑΝΤ παρέχονται αποδεικτικά στοιχεία που ικανοποιούν την προϋπόθεση της «σημαντικής προστιθέμενης αξίας», σε σχέση με τα αποδεικτικά στοιχεία που ήδη κατείχε η Επιτροπή. Επιπλέον θα πρέπει να τηρηθούν οι γενικές προϋποθέσεις ως εκτέθηκαν ανωτέρω.

Το ελληνικό Πρόγραμμα Επιείκειας δεν καθορίζει σταθερά επίπεδα μείωσης των προστίμων. Ωστόσο, εάν η αίτηση υποβάλλεται από επιχείρηση, η μείωση του προστίμου δεν μπορεί να υπερβαίνει το 50%, των προστίμων που διαφορετικά θα είχαν επιβληθεί. Εάν η αίτηση υποβάλλεται από φυσικό πρόσωπο, η μείωση του προστίμου δεν μπορεί να υπερβαίνει το 70%, των προστίμων που διαφορετικά θα είχαν επιβληθεί. Κατά τον καθορισμό του επιπέδου της μείωσης των προστίμων, η

⁹⁹ Επιείκεια Τύπου 2.

Επιτροπή λαμβάνει υπόψη τόσο το χρόνο κατά τον οποίο υποβλήθηκαν τα αποδεικτικά στοιχεία όσο και την προστιθέμενη αξία των αποδεικτικών στοιχείων.

Εάν η επιχείρηση τύχει απαλλαγής των προστίμων (Τύπου 1Α ή Τύπου 1Β), δεν επιβάλλονται ποινικές κυρώσεις στα εμπλεκόμενα φυσικά πρόσωπα.¹⁰⁰ Εάν η επιχείρηση λάβει μείωση του προστίμου (Επιείκεια Τύπου 2), τούτο συνιστά ελαφρυντική περίπτωση για αυτά κατά το άρθρο 84 Π.Κ., βάσει της οποίας επιβάλλεται ποινή μειωμένη κατά το άρθρο 83 Π.Κ. Το δικαστήριο μπορεί επίσης να αποφασίσει να επιβάλει μόνο χρηματικά πρόστιμα.

Επιπλέον και ανεξάρτητα από το αν η επιχείρησή τους έχει υποβάλλει αίτηση ή της έχει αποδοθεί επιείκεια, δεν επιβάλλονται ποινικές κυρώσεις εναντίον εκείνων των προσώπων που αποκαλύπτουν τη σύμπραξη στον αρμόδιο εισαγγελέα πλημμελειοδικών, την ΕπΑντ ή οποιαδήποτε άλλη αρμόδια αρχή.¹⁰¹ Σε όλες τις άλλες περιπτώσεις, η συμβολή των ανωτέρω προσώπων στην αποκάλυψη της σύμπραξης και στην υποβολή αποδεικτικών στοιχείων στις αρμόδιες αρχές θεωρείται ως ελαφρυντική περίπτωση, βάσει της οποίας επιβάλλονται περιορισμένες κυρώσεις. Τέλος εάν η διερεύνηση μιας σύμπραξης εκκρεμεί ενώπιον της Επιτροπής, οποιαδήποτε ποινική διαδικασία πέραν της προκαταρκτικής έρευνας αναστέλλεται μέχρις ότου αυτή εκδώσει την απόφασή της.

Με βάση τις κατευθυντήριες γραμμές του Πρότυπου Προγράμματος, μια επιχείρηση ή ένα άτομο που επιθυμεί να υποβάλει αίτηση για ασυλία μπορεί να αποκτήσει έναν «δείκτη» που θα εξασφαλίσει τη θέση του στην ουρά επιείκειας, προκειμένου να εξασφαλίσει τον απαιτούμενο χρόνο που θα του επιτρέψει τη συλλογή των αναγκαίων πληροφοριών και αποδεικτικών στοιχείων.¹⁰² Η χρονική αυτή περίοδος καθορίζεται από τον πρόεδρο της Επιτροπής κατά την κρίση του και κατά περίπτωση.

Μετά από σχετικό αίτημα του αιτούντος, η ΕπΑντ δύναται να επιτρέψει την προφορική υποβολή της δήλωσης του αιτούντος που περιέχει τα στοιχεία του, την περιγραφή του καρτέλ και τα λοιπά προβλεπόμενα στην παρ. 8 της 526/VI/2011 Απόφασης της ΕπΑντ. Πρόσβαση σε οποιαδήποτε καταγραφή της ως άνω προφορικής δήλωσης δεν παρέχεται στα μέρη πριν την επίδοση της Έκθεσης επί της υποθέσεως σε αυτά, ενώ το εν λόγω δικαίωμα ασκείται με μελέτη της καταγραφής στα γραφεία της ΕπΑντ.

Τέλος αναφορικά με την ακολουθούμενη διαδικασία, κατά την υποβολή αίτησης επιείκειας, ο Γενικός Διευθυντής της ΕπΑντ, εκδίδει βεβαίωση παραλαβής

¹⁰⁰ αρθρ. 44 παρ. 3 του Ν. 3959/2011.

¹⁰¹ αρθρ. 44 παρ. 4 του Ν. 3959/2011..

¹⁰² Βλ. ανωτέρω κεφάλαιο 2.3.3 (Το σύστημα προτεραιότητας-marker system)

της αίτησης και των συνοδευτικών αποδεικτικών στοιχείων, αναφέροντας την ώρα και την ημερομηνία παραλαβής. Για αιτήσεις Τύπου 1Α ή Τύπου 1Β, αφού η Επιτροπή επαληθεύσει ότι πληρούνται οι όροι ασυλίας, ο πρόεδρος της Επιτροπής χορηγεί στον αιτούντα προσωρινή ασυλία γραπτώς. Διαφορετικά, ενημερώνει γραπτώς τον αιτούντα ότι η αίτηση απορρίφθηκε.

Στην περίπτωση αυτή, ο αιτών μπορεί είτε να ζητήσει να θεωρηθεί η αίτηση ως αίτηση Τύπου 2 (μείωση προστίμων) είτε να αποσύρει την αίτηση. Οι αιτήσεις Τύπου 2 για μείωση των προστίμων δεν εξετάζονται πριν να ληφθεί θέση σχετικά με τις υφιστάμενες αιτήσεις για απαλλαγή όσον αφορά την ίδια εικαζόμενη σύμπτραξη. Μόλις η Επιτροπή επαληθεύσει ότι πληρούνται οι όροι ασυλίας, ο πρόεδρος της χορηγεί στον αιτούντα προσωρινή ασυλία γραπτώς. Διαφορετικά, ο Πρόεδρος ενημερώνει εγγράφως τον αιτούντα ότι η αίτηση απορρίφθηκε, οπότε ο αιτών μπορεί να αποσύρει την αίτηση.

Σε περίπτωση ανάκλησης της αίτησης, τα υποβληθέντα αποδεικτικά στοιχεία δεν μπορούν να χρησιμοποιηθούν από την Επιτροπή για να διαπιστωθεί η παράβαση από τον αιτούντα, εκτός εάν τα στοιχεία αυτά ήταν ήδη στην κατοχή της. Η απόσυρση της αίτησης δεν εμποδίζει την Επιτροπή να χρησιμοποιήσει τις κανονικές της εξουσίες έρευνας για να λάβει τις σχετικές πληροφορίες και αποδεικτικά στοιχεία. Το Πρόγραμμα Επιείκειας δεν ορίζει χρονικά όρια για τις σχετικές διαδικασίες.

3. Η σχέση των Προγραμμάτων Επιείκειας με τις αξιώσεις αποζημίωσης

Ως εκτέθηκε και ανωτέρω, τα Προγράμματα Επιείκειας αποτελούν σημαντικά εργαλεία για τη δημόσια επιβολή του ενωσιακού αλλά και του εθνικού δικαίου ανταγωνισμού. Όμως γίνεται κατανοητό ότι, μια αίτηση προς υπαγωγή στο Πρόγραμμα μπορεί να έχει ως φυσικό επακόλουθο την άσκηση αγωγής αποζημίωσης κατά της συμπράπτουσας επιχείρησης, δεδομένου ότι πολλές αποφάσεις των αρχών βασίζονται στις αιτήσεις αυτές, προκειμένου να επιτύχουν μια αποτελεσματική δίωξη.

Έτσι, οι επιχειρήσεις ενδέχεται να αποθαρρυνθούν από τη συνεργασία τους με τις αρχές, σε περίπτωση κοινοποίησης αυτό-ενοχοποιητικών δηλώσεων, όπως δηλώσεων επιείκειας ή υπομνημάτων διευθέτησης, τα οποία προσκομίζονται αποκλειστικά για τους σκοπούς της συνεργασίας με τις αρχές ανταγωνισμού.¹⁰³ Η κοινοποίηση των εγγράφων αυτών εμπεριέχει τον κίνδυνο να εκτεθούν οι

¹⁰³ Αθανασίου σε Τζουγανάτο, Δίκαιο του Ελεύθερου Ανταγωνισμού, 2013, 1300 επ.

συνεργαζόμενες επιχειρήσεις ή τα διοικητικά τους στελέχη σε αστική ή ποινική ευθύνη υπό χειρότερους όρους από τους ισχύοντες για τους άλλους παραβάτες οι οποίοι δεν συνεργάζονται με τις αρχές ανταγωνισμού.

Η πιθανότητα να τεθεί σε κίνδυνο η αποτελεσματικότητα του Προγράμματος Επιείκειας αναφέρθηκε αρχικά στην Πρόταση¹⁰⁴ της Οδηγίας του Ευρωπαϊκού Κοινοβουλίου και του Συμβουλίου σχετικά με τους κανόνες που διέπουν τις αγωγές αποζημίωσης βάσει του εθνικού δικαίου για παραβιάσεις των διατάξεων της νομοθεσίας περί ανταγωνισμού των κρατών μελών και της Ευρωπαϊκής Ένωσης. Η Πρόταση προέβλεπε την απόλυτη προστασία δύο τύπων εγγράφων, τα οποία θεωρούνται κρίσιμης σημασίας για την αποτελεσματικότητα των μέσων δημόσιας επιβολής. Τα περί των ο λόγος έγγραφα είναι οι εταιρικές δηλώσεις περί επιεικούς μεταχείρισης και τα υπομνήματα για διακανονισμό, θεωρώντας ότι η κοινοποίηση των εγγράφων αυτών ενέχει τον κίνδυνο να επηρεάσει σοβαρά την αποτελεσματικότητα του Προγράμματος Επιείκειας καθώς και των διαδικασιών διευθέτησης. Σύμφωνα με την προτεινόμενη Οδηγία, εθνικό δικαστήριο δεν μπορεί ποτέ να διατάξει την κοινοποίηση των εγγράφων αυτών στο πλαίσιο αγωγής αποζημίωσης.

Για το λόγο αυτό και προκειμένου οι επιχειρήσεις να συνεχίσουν να υποβάλλουν εκουσίως αιτήσεις επιείκειας, στο προσέμιο της νέας Οδηγίας, εκτιμήθηκε πως τα έγγραφα αυτά θα πρέπει όντως να εξαιρούνται από εντολές κοινοποίησης αποδεικτικών στοιχείων. Η εξαίρεση αυτή θα πρέπει να ισχύει και για την παράθεση αυτούσιων χωρίων από δηλώσεις για επιείκεια ή υπομνήματα διακανονισμού που περιέχονται σε άλλα έγγραφα.

Οι περιορισμοί της κοινοποίησης αποδεικτικών στοιχείων δεν θα πρέπει να εμποδίζουν τις αρχές ανταγωνισμού να δημοσιεύουν τις αποφάσεις τους σύμφωνα με το ισχύον ενωσιακό ή εθνικό δίκαιο. Προκειμένου η απαλλαγή αυτή από την υποχρέωση κοινοποίησης να μην επηρεάζει αδικαιολόγητα το δικαίωμα αποζημίωσης των ζημιωθέντων, θα πρέπει να περιορίζεται στις εκούσιες και αυτό-ενοχοποιητικές δηλώσεις επιείκειας.¹⁰⁵

¹⁰⁴ Πρόταση για Οδηγία του Ευρωπαϊκού Κοινοβουλίου και του Συμβουλίου σχετικά με ορισμένους κανόνες που διέπουν τις αγωγές αποζημίωσης βάσει του εθνικού δικαίου για παραβιάσεις των διατάξεων της νομοθεσίας περί ανταγωνισμού των κρατών μελών και της Ευρωπαϊκής Ένωσης, COM(2013) 404 τελικό, Ιούνιος 2013, υπό 4.2 Διαθέσιμη υπό την ιστοσελίδα: <http://eur-lex.europa.eu/LexUriServ/LexUriServ.do?uri=COM:2013:0404:FIN:EL:PDF>.

¹⁰⁵ Οδηγία 2014/104/ΕΕ του Ευρωπαϊκού Κοινοβουλίου και του Συμβουλίου της 26.11.2014, σχετικά με ορισμένους κανόνες που διέπουν τις αγωγές αποζημίωσης βάσει του εθνικού δικαίου για παραβιάσεις των διατάξεων του δικαίου ανταγωνισμού των κρατών μελών και της Ευρωπαϊκής Ένωσης, ΕΕ L 349/1, προσέμιο παρ. 26 · Την 14/9/2017, τέθηκε σε δημόσια

Προς επίρρωση των ανωτέρω, το αρθρ. 6 παρ. 6 της νέας Οδηγίας ρητώς απαγορεύει στα εθνικά δικαστήρια να απαιτήσουν από διάδικο ή τρίτο την κοινοποίηση των δηλώσεων επιείκειας, οι οποίες υποβλήθηκαν στο πλαίσιο της διαδικασίας για την κοινοποίηση πληροφοριών που περιγράφεται στο εν λόγω άρθρο. Τυχόν παραβίαση της απαγόρευσης είτε καθιστά τα έγγραφα απαράδεκτα ως προς την απόδειξη των ισχυρισμών στο πλαίσιο αγωγών αποζημίωσης, είτε γίνεται παραπομπή στις ισχύουσες εθνικές διατάξεις προκειμένου να εξασφαλιστεί η πλήρης ισχύ των περιορισμών όπως προβλέπονται στο αρθρ. 6 της Οδηγίας.¹⁰⁶

Η θέση αυτή φαίνεται να έγινε αποδεκτή και από τον Γενικό Εισαγγελέα, όπου στη υπόθεση Pfeiderer,¹⁰⁷ διατύπωσε την άποψη ότι *«οι ζημιωθέντες από ορισμένη σύμπραξη δεν μπορούν, προκειμένου να προβάλουν αξιώσεις αστικού δικαίου, να έχουν πρόσβαση σε ενοχοποιητικές δηλώσεις που παρασχέθηκαν εκουσίως από αιτούντες την υπαγωγή τους στο καθεστώς επιείκειας, με τις οποίες οι εν λόγω αιτούντες, κατ' ουσία, παραδέχονται και περιγράφουν στην ανωτέρω αρχή τη συμμετοχή τους σε παράβαση του άρθρου 101 ΣΛΕΕ, καθόσον τούτο θα μπορούσε να καταστήσει λιγότερο ελκυστικό και, ως εκ τούτου, λιγότερο αποτελεσματικό το Πρόγραμμα Επιείκειας της αρχής και να διακυβεύσει την αποτελεσματική εφαρμογή από την αρχή αυτή του άρθρου 101 ΣΛΕΕ»*

Στην εκδοθείσα απόφαση επί της ως άνω υπόθεσης το ΔικΕΕ έκρινε πως *«... η αποτελεσματικότητα των προγραμμάτων αυτών θα μπορούσε να τεθεί σε κίνδυνο εάν τα έγγραφα που αφορούσαν διαδικασία επιείκειας κοινοποιήθηκαν σε πρόσωπα που επιθυμούν να ασκήσουν αγωγή αποζημίωσης, έστω και αν οι εθνικές αρχές ανταγωνισμού χορηγούσαν στον αιτούντα απαλλαγή από την επιείκεια, εν μέρει, από το πρόστιμο που θα μπορούσαν να επιβάλουν...»*

Η ρητή απαγόρευση χρήσης πληροφοριών που έχουν παρασχεθεί στο πλαίσιο του Προγράμματος Επιείκειας, διαγράφεται σαν μια απόπειρα νομοθετικής παρέμβασης μέσω της Οδηγίας, προκειμένου να διασφαλιστεί η ελκυστικότητα και

ηλεκτρονική διαβούλευση, το σχέδιο νόμου με τίτλο «Ενσωμάτωση στην εθνική νομοθεσία της Οδηγίας 2014/104/ΕΕ του Ευρωπαϊκού Κοινοβουλίου και του Συμβουλίου, της 26ης Νοεμβρίου 2014, σχετικά με ορισμένους κανόνες που διέπουν τις αγωγές αποζημίωσης βάσει του εθνικού δικαίου για παραβάσεις των διατάξεων του δικαίου ανταγωνισμού των κρατών μελών και της Ευρωπαϊκής Ένωσης και ολοκληρώθηκε στις 29/9/2017.

¹⁰⁶ Οδηγία 2014/104/ΕΕ, άρθρ. 7 παρ. 1.

¹⁰⁷ ΔικΕΕ, Απόφ. της 14.06.2011, Υπόθ. C-360/09 Pfeiderer AG κατά Bundeskartellamt, ECLI:EU:C:2010:782, Προτάσεις του Γενικού Εισαγγελέα Jan Mazák, παρ. 48. Η υπόθεση αφορούσε προδικαστικό ερώτημα που τέθηκε από το γερμανικό δικαστήριο Amtsgericht, σχετικά με τη δυνατότητα πρόσβασης της ζημιωθείσας από καρτελική σύμπραξη επιχείρησης στο φάκελο που διατηρούσε η γερμανική αρχή ανταγωνισμού Bundeskartellamt και ο οποίος περιείχε δηλώσεις αποδοχής των συμπραπτουσών επιχειρήσεων, δοθείσες στο πλαίσιο της εφαρμογής του προγράμματος επιείκειας.

συνακολούθως η ορθή λειτουργία του θεσμού των Προγραμμάτων Επιείκειας.¹⁰⁸ Δέον είναι εδώ να αναφερθεί η πλήρης εγκατάλειψη της πρότασης προς περιορισμό της αστικής ευθύνης των επιχειρήσεων, οι οποίες εντασσόμενες στο Πρόγραμμα Επιείκειας θα απολάμβαναν ασυλίας από τα διοικητικά πρόστιμα όπως αυτή είχε εισαχθεί με την Λευκή Βίβλο.¹⁰⁹ Η εν λόγω πρόταση, δέχτηκε μεγάλη κριτική καθότι η επιβολή διοικητικού προστίμου αποτελεί μέσο δημόσιας επιβολής ενώ η αποζημίωση αποτελεί μέσο της ιδιωτικής πρωτοβουλίας και σχετίζεται με την αποκατάσταση της ζημίας που υπέστησαν τα θύματα μιας παράνομης συμπεριφοράς.

¹⁰⁸ Σουφλερός, Η Οδηγία 2014/104/ΕΕ για τις αγωγές αποζημίωσης λόγω παράβασης της νομοθεσίας του Ανταγωνισμού σε και η σχέση της με τον κανονισμό 1/2003 και άλλα σχετικά με την εφαρμογή του ενωσιακά κείμενα, ΝοΒ 2015, 921-952.

¹⁰⁹ Λευκή Βίβλος, σχετικά με τις αγωγές αποζημίωσης για παραβίαση της αντιμονοπωλιακής νομοθεσίας της ΕΚ, COM (2008) σημ. 2.9.

4. Η συνύπαρξη της Ευρωπαϊκής Επιτροπής και των εθνικών αρχών ανταγωνισμού

4.1. Η Υπόθεση DHL- Η διαφορά της κύριας δίκης και το προδικαστικό ερώτημα

Η υπόθεση DHL προέκυψε ύστερα από αίτηση του ιταλικού Ανώτατου Δικαστηρίου για την έκδοση προδικαστικής απόφασης στο πλαίσιο διαφοράς μεταξύ των DHL Express (Ιταλία), DHL Global Forwarding (Ιταλία), Agility Logistics και Schenker Italiana, οι οποίες υπέβαλαν χωριστά αιτήσεις Επιείκειας στην Επιτροπή και στην Autorità Garante della Concorrenza e del Mercato (AGCM).¹¹⁰ Με τις αιτήσεις αυτές υποστήριξαν ότι είχε διαπραχθεί παράβαση του δικαίου ανταγωνισμού της Ένωσης στον τομέα των υπηρεσιών διεθνών μεταφορών εμπορευμάτων.

Οι προαναφερόμενες εμπλεκόμενες επιχειρήσεις προσπάθησαν να πετύχουν πρώτες (*race to the court house*)¹¹¹ την επιείκεια από την Επιτροπή και την AGCM, λόγω της συμμετοχής τους σε παράνομη καρτελική σύμπραξη στον τομέα της διεθνούς ναυτιλίας. Η DHL ήταν η πρώτη που υπέβαλε αίτηση για επιείκεια στην Ευρωπαϊκή Επιτροπή στις 5 Ιουνίου 2007. Η Επιτροπή χορήγησε στις 24 Σεπτεμβρίου 2007 στην DHL υπό όρους ασυλίας για ολόκληρο τον διεθνή τομέα αποστολής, δηλαδή ότι αφορούσε τη θαλάσσια, την αεροπορική και την οδική διαμετακόμιση. Αργότερα, τον Ιούνιο του 2008, η Επιτροπή αποφάσισε να ασκήσει έλεγχο μόνο για το τμήμα της σύμπραξης που σχετιζόταν με τις διεθνείς υπηρεσίες αεροπορικών μεταφορών εμπορευμάτων, αφήνοντας την AGCM ελεύθερη να επιληφθεί των παραβάσεων που σχετιζόνταν με τις υπηρεσίες θαλάσσιων και οδικών μεταφορών εμπορευμάτων.

Παράλληλα, στις 12 Ιουλίου 2007, η DHL υπέβαλε στη AGCM συνοπτική αίτηση για ασυλία,¹¹² η οποία ωστόσο δεν κάλυπτε ειδικά τον τομέα των οδικών μεταφορών. Η DHL υπέβαλε, στις 23 Ιουνίου 2008, συμπληρωματική συνοπτική αίτηση για απαλλαγή που αφορούσε τον τομέα των οδικών μεταφορών, ενώ παράλληλα η Deutsche Bahn AG υπέβαλε εκ μέρους της και για λογαριασμό της

¹¹⁰ Αρχή Προστασίας του Ανταγωνισμού και των Κανόνων της Αγοράς. Στις 15.2.2007 η AGCM εξέδωσε Ανακοίνωση σχετικά με τη μη επιβολή και τη μείωση των προστίμων κατά το άρθρο 15 του Ν. 287/10.10.1990, η οποία περιέχει το ιταλικό Πρόγραμμα Επιείκειας.

¹¹¹ Ο όρος βασίζεται στην καλλιέργεια από τις αρμόδιες Αρχές ενός κλίματος ανασφάλειας, ενός «αγώνα» για το ποια εμπλεκόμενη επιχείρηση θα καταφέρει να επιτύχει πρώτη την ασυλία, το οποίο ακολούθως έχει ως αποτέλεσμα την αποσταθεροποίηση της καρτελικής σύμπραξης.

¹¹² Κατ' εφαρμογή του εθνικού Προγράμματος Επιείκειας.

Schenker Italiana SpA, αιτήσεις επιείκειας στην Ευρωπαϊκή Επιτροπή και συνοπτική αίτηση στην AGCM που κάλυπτε και την οδική μεταφορά εμπορευμάτων στην Ιταλία.

Στην απόφασή της 15 Ιουνίου 2011, η AGCM αναγνώρισε τη Schenker ως την πρώτη εταιρεία που ζήτησε την απαλλαγή στην Ιταλία για την οδική αποστολή εμπορευμάτων. Η AGCM έκρινε ότι στις προηγούμενες αιτήσεις της, η DHL είχε ζητήσει απαλλαγή από τα πρόστιμα μόνο για την αεροπορική μεταφορά εμπορευμάτων και τη θαλάσσια μεταφορά εμπορευμάτων.

Η DHL άσκησε προσφυγή για τη μερική ακύρωση της απόφασης ενώπιον του Tribunale Amministrativo Regionale per il Lazio (TAR), με την αιτιολογία ότι θα έπρεπε να είχε λάβει την πρώτη θέση στην σειρά για το εθνικό Πρόγραμμα Επιείκειας και κατά συνέπεια, να απαλλαγεί από το πρόστιμο. Σύμφωνα με τα όσα υποστήριξε η DHL, οι αρχές του δικαίου της ΕΕ απαιτούν από μια εθνική αρχή η οποία λαμβάνει μια συνοπτική αίτηση επιείκειας, να την εκτιμήσει λαμβανομένης υπόψη της την "κύριας" αίτησης ασυλίας που έχει υποβληθεί ήδη στην Επιτροπή. Το TAR απέρριψε την έφεση της DHL βασιζόμενο στο σκεπτικό ότι τα διάφορα Προγράμματα Επιείκειας και οι αιτήσεις σχετικά με αυτά είναι αυτόνομα και ανεξάρτητα.

Η DHL άσκησε έφεση κατά της πρωτοβάθμιας απόφασης στο ιταλικό Consiglio di Stato, το οποίο αποφάσισε να αναστείλει τη διαδικασία και να υποβάλει τα ακόλουθα ερωτήματα:

- Κατά πόσον τα μέσα που εγκρίθηκαν στο πλαίσιο του Ευρωπαϊκού Δικτύου Ανταγωνισμού (ECN), και ιδίως του Πρότυπου Προγράμματος Επιείκειας του Ευρωπαϊκού Δικτύου Ανταγωνισμού, δεσμεύουν τις εθνικές αρχές ανταγωνισμού.¹¹³

- Κατά πόσον α) υπάρχει νομική σχέση μεταξύ της αίτησης απαλλαγής της Επιτροπής και της συνοπτικής αιτήσεως που υποβάλλεται σε εθνική αρχή ανταγωνισμού όσον αφορά την ίδια σύμπραξη, η οποία απαιτεί από την εν λόγω αρχή να εκτιμήσει τη συνοπτική αίτηση υπό το πρίσμα της αίτησης ασυλίας, όταν η συνοπτική αίτηση αντικατοπτρίζει με ακρίβεια το περιεχόμενο της αίτησης απαλλαγής που υποβάλλεται στην Επιτροπή και β) σε περίπτωση που η συνοπτική αίτηση έχει πιο περιορισμένο πεδίο εφαρμογής από την αίτηση για ασυλία, η εθνική αρχή ανταγωνισμού καλείται να επικοινωνήσει με την Επιτροπή ή η προσφεύγουσα να αποδείξει αν ο ενάγων βρήκε συγκεκριμένα παραδείγματα παράνομης

¹¹³ Βλ. ανωτέρω παρ. 1.3.5.

συμπεριφοράς στον τομέα που φέρεται ότι αφορούσε την αίτηση ασυλίας, αλλά δεν καλύπτεται από τη συνοπτική αίτηση.

- Όταν μια πρώτη επιχείρηση έχει υποβάλει αίτηση για απαλλαγή στην Επιτροπή, μόνο η εν λόγω επιχείρηση μπορεί να υποβάλει συνοπτική αίτηση σε εθνική αρχή ανταγωνισμού ή εάν άλλες επιχειρήσεις, οι οποίες είχαν υποβάλει αίτηση για μείωση του προστίμου στην Επιτροπή, επίσης δικαιούνται να το πράξουν.

4.2. Η απόφαση του Δικαστηρίου

Το Δικαστήριο επέρριψε τα επιχειρήματα της DHL επί των τριών ερωτημάτων που της έθεσε το ιταλικό Consiglio di Stato.¹¹⁴

Όσον αφορά το πρώτο ερώτημα, το δικαστήριο έκρινε ότι το Ευρωπαϊκό Δίκτυο Ανταγωνισμού, το οποίο έχει ως στόχο να ενθαρρύνει τη συζήτηση και τη συνεργασία για την εφαρμογή της πολιτικής ανταγωνισμού, δεν έχει την εξουσία να θεσπίζει νομικά δεσμευτικούς κανόνες. Έτσι, ελλείπει κεντρικού συστήματος σε επίπεδο Ευρωπαϊκής Ένωσης για την παραλαβή και την αξιολόγηση των αιτήσεων επιείκειας σε σχέση με παραβάσεις του άρθρου 101 ΣΛΕΕ, η εξέταση αυτών των αιτήσεων που απευθύνονται σε εθνική αρχή ανταγωνισμού καθορίζεται από την εν λόγω αρχή βάσει της εθνικής της νομοθεσίας. Σε κάθε περίπτωση, η Ανακοίνωση περί επιείκειας της Επιτροπής αφορά μόνο τα Προγράμματα Επιείκειας που εφαρμόζει η ίδια η Επιτροπή και το πρότυπο Πρόγραμμα Επιείκειας δεν έχει δεσμευτική ισχύ στα δικαστήρια των κρατών μελών.

Σε σχέση με το δεύτερο ερώτημα, σημείωσε εκ νέου ότι, ελλείπει ενός συστήματος πλήρους εναρμονισμένης διαδικασίας επιείκειας σε επίπεδο Ευρωπαϊκής Ένωσης, η αίτηση περί επιείκειας σε μια δεδομένη αρχή δεν πρέπει να θεωρείται ως αίτηση επιείκειας σε οποιαδήποτε άλλη αρχή και η μεταχείριση μιας αίτησης επιείκειας καθορίζεται από το δίκαιο του κάθε κράτους μέλους. Οι εθνικές αρχές ανταγωνισμού είναι ελεύθερες να εγκρίνουν Προγράμματα Επιείκειας και κάθε ένα από αυτά τα Προγράμματα είναι αυτόνομο όχι μόνο για άλλα εθνικά Προγράμματα αλλά και για το Πρόγραμμα Επιείκειας της ΕΕ.

Εξάλλου, η αυτονομία αυτή δεν μπορεί να επηρεαστεί από το γεγονός ότι οι διάφορες αιτήσεις αφορούν την ίδια παράβαση του δικαίου του ανταγωνισμού. Η αυτονομία των προγραμμάτων επιείκειας επεκτείνεται στις διάφορες αιτήσεις ασυλίας που υποβάλλονται στην Επιτροπή και στις εθνικές αρχές ανταγωνισμού. Το

¹¹⁴ ΔικΕΕ, Αποφ. της 20.1.2016, Υποθ. C-428/14, *DHL Express κλπ/Autorità Garante della Concorrenza e del Mercato κλπ*, ECLI:EU:C:2016:27.

σύστημα βασίζεται στην αρχή ότι σε επίπεδο Ευρωπαϊκής Ένωσης δεν υπάρχει μια ενιαία αίτηση επιείκειας ή μια «κύρια» αίτηση που υποβάλλεται παράλληλα με «δευτερεύουσες» αιτήσεις, αλλά οι αιτήσεις για απαλλαγή που υποβάλλονται στην Επιτροπή και οι συνοπτικές αιτήσεις που υποβάλλονται στις εθνικές αρχές ανταγωνισμού, η εκτίμηση των οποίων είναι αποκλειστική ευθύνη της κάθε αρχής στην οποία απευθύνεται η εν λόγω αίτηση.

Πάντως, καμία διάταξη του κοινοτικού δικαίου σχετικά με τις συμπράξεις δεν απαιτεί από τις εθνικές αρχές να ερμηνεύουν μια συνοπτική αίτηση υπό το πρίσμα μιας αίτησης απαλλαγής που υποβάλλεται στην Επιτροπή, ανεξάρτητα από το αν η συνοπτική αυτή αίτηση αντικατοπτρίζει με ακρίβεια το περιεχόμενο της υποβληθείσας αίτησης προς την Επιτροπή.

Αναφορικά δε με την υποχρέωση της εθνικής αρχής ανταγωνισμού να έλθει σε επαφή με την Επιτροπή ή τον εκάστοτε αιτούντα, όταν το περιληπτικό πεδίο της συνοπτικής αιτήσεως είναι πιο περιορισμένο από εκείνο της αιτήσεως περί ασυλίας, το Δικαστήριο διατύπωσε τη άποψη ότι μια τέτοια υποχρέωση θα μπορούσε να μετριάσει το καθήκον συνεργασίας, το οποίο είναι και είναι ένας από τους πυλώνες κάθε Προγράμματος Επιείκειας.

Επομένως, είναι προς το συμφέρον μιας επιχείρησης που επιθυμεί να επωφεληθεί από το σύστημα επιείκειας να υποβάλει αιτήσεις για ασυλία, όχι μόνο στην Επιτροπή, αλλά και στις δυνητικά αρμόδιες εθνικές αρχές. Ο αιτών πρέπει να μεριμνήσει ώστε κάθε αίτηση που υποβάλλει να στερείται αμφιβολιών ως προς το πεδίο εφαρμογής της, ιδίως δε επειδή δεν υπάρχει υποχρέωση των εθνικών αρχών ανταγωνισμού να εξετάζουν την συνοπτική αίτηση σε σχέση με την αίτηση απαλλαγής που υποβάλλεται στην Επιτροπή.

Όσον αφορά το τρίτο ερώτημα, το Συνέδριο σημείωσε ότι το Πρότυπο Πρόγραμμα Επιείκειας ανέφερε ότι το σύστημα των συνοπτικών αιτήσεων για απαλλαγή σε εθνικό επίπεδο ήταν δυνατό για την επιχείρηση που είχε υποβάλει αίτηση στην Επιτροπή για απαλλαγή από τα πρόστιμα, ενώ δεν ήταν σαφές εάν το σύστημα αυτό ήταν επίσης ανοικτό σε επιχειρήσεις που είχαν υποβάλει αίτηση στην Επιτροπή για απλή μείωση των προστίμων. Η δυνατότητα αυτή προβλέπεται ρητά μόνο μετά τις τροποποιήσεις που έγιναν στο εν λόγω πρόγραμμα το 2012.

Εντούτοις, το Δικαστήριο έκρινε ότι, παρά το γεγονός ότι το Πρότυπο Πρόγραμμα Επιείκειας στη σημερινή του έκδοση, δεν αναφέρθηκε ρητά στη δυνατότητα των επιχειρήσεων που είχαν υποβάλει αίτηση για μείωση των προστίμων, να υποβάλουν συνοπτική αίτηση για απαλλαγή ενώπιον των εθνικών αρχών ανταγωνισμού, κάτι τέτοιο δεν εμπόδιζε τις αρχές να δεχθούν μια τέτοια αίτηση. Όπως διαπίστωσε το Συνέδριο ως απάντηση στο πρώτο ερώτημα, οι

πράξεις που εγκρίθηκαν στο πλαίσιο του Ευρωπαϊκού Δικτύου Ανταγωνισμού, δεν δεσμεύουν τις εθνικές αρχές ανταγωνισμού.

Κατά συνέπεια, τα κράτη μέλη δεν υποχρεούνται να ενσωματώνουν στο Πρόγραμμα Επιείκειας τους, διατάξεις του Προτύπου Επιείκειας του Ευρωπαϊκού Δικτύου Ανταγωνισμού και δεν εμποδίζονται να θεσπίσουν κανόνες που δεν υπάρχουν στο εν λόγω Πρότυπο Πρόγραμμα ή που αποκλίνουν από αυτό, στο βαθμό που η αρμοδιότητα αυτή ασκείται σύμφωνα με το δίκαιο της Ευρωπαϊκής Ένωσης. Ειδικότερα, όπως γίνεται αντιληπτό, τα κράτη μέλη δεν μπορούν να καταστήσουν την εφαρμογή της νομοθεσίας της Ευρωπαϊκής Ένωσης, αδύνατη ή υπερβολικά δύσκολη και πρέπει να διασφαλίσουν ότι οι κανόνες που θεσπίζουν ή εφαρμόζουν δεν θέτουν σε κίνδυνο την αποτελεσματική εφαρμογή των άρθρων 101 και 102 της ΣΛΕΕ.

Υπό αυτό το πρίσμα, η αποτελεσματική εφαρμογή του άρθρου 101 ΣΛΕΕ δεν εμποδίζει ένα εθνικό σύστημα επιείκειας που επιτρέπει την αποδοχή μιας συνοπτικής αιτήσεως επιείκειας που υπέβαλε μια επιχείρηση που δεν είχε υποβάλει αίτηση πλήρους απαλλαγής. Αντιθέτως, η προσέγγιση αυτή είναι σύμφωνη με τον υποκείμενο σκοπό και το πνεύμα της καθιέρωσης του συστήματος αιτήσεων επιείκειας, οι οποίες θα πρέπει να ενθαρρύνουν την υποβολή τέτοιων αιτήσεων, χωρίς να περιορίζουν τον αριθμό τους.

4.3. Τελικά Συμπεράσματα

Στο πλαίσιο του συστήματος παράλληλης επιβολής του κοινοτικού δικαίου ανταγωνισμού που δημιουργήθηκε με τον Κανονισμό 1/2003, η λειτουργία πολυάριθμων Προγραμμάτων Επιείκειας σε επίπεδο Ευρωπαϊκής Ένωσης και σε εθνικό επίπεδο δημιουργεί προκλήσεις για τις επιχειρήσεις που υποβάλλουν αίτηση για επιείκεια ή αίτηση μείωσης από τα πρόστιμα. Οι πιθανοί υποψήφιοι πρέπει να μεριμνούν ιδιαίτερα ώστε να υποβάλλουν αιτήσεις σε όλες τις δικαιοδοτικές αρχές και ότι οι αιτήσεις αυτές είναι συνεπείς όσον αφορά το πεδίο εφαρμογής της καλυπτόμενης συμπεριφοράς. Η απόφαση DHL επιβεβαιώνει ότι, σε περίπτωση ασυμφωνίας, ο αιτών δεν μπορεί να επικαλεστεί ευρύτερο πεδίο εφαρμογής στην αίτησή του για την προστασία του από τα πρόστιμα από τις εθνικές αρχές. Οι παγίδες που δημιουργούνται από το σημερινό σύστημα παράλληλων αρμοδιοτήτων και η απουσία ενός κεντρικού Προγράμματος Επιείκειας της Ευρωπαϊκής Ένωσης έχουν αναγνωρισθεί από καιρό. Τα θέματα αυτά εξετάζονται επί του παρόντος από την Ευρωπαϊκή Επιτροπή Ανταγωνισμού και φαίνεται πιθανό ότι η Επιτροπή θα προτείνει μεταρρυθμίσεις για την αντιμετώπιση αυτών των θεμάτων μεσοπρόθεσμα.

ΚΕΦΑΛΑΙΟ Δ΄

Η ΔΙΑΔΙΚΑΣΙΑ ΔΙΕΥΘΕΤΗΣΗΣ ΔΙΑΦΟΡΩΝ

Η διαδικασία διευθέτησης διαφορών σε περιπτώσεις οριζοντίων συμπράξεων, παρουσιάζει μια συστημική συγγένεια με το σύστημα Επιείκειας και συνίσταται στην έκδοση απόφασης με την οποία διαπιστώνεται και παύει η παράβαση κατ' εφαρμογή των άρθρων 7 και 23 του Κανονισμού 1/2003.¹¹⁵ Μέσω αυτής της απλοποιημένης διαδικασίας, οι συμπράττουσες επιχειρήσεις παραδέχονται ανεπιφύλακτα την ενοχή τους, παραιτούμενες ταυτοχρόνως ολικά ή μερικά από ορισμένα δικονομικά δικαιώματά τους.

Η πράξη τους αυτή φυσικά αποσκοπεί στην ευνοϊκότερη μεταχείριση τους, όπου στην συγκεκριμένη περίπτωση μεταφράζεται σε μείωση του επαπειλούμενου προστίμου από τις αρχές (κατά 10% για την Ευρωπαϊκή Επιτροπή και κατά 15% για την Επιτροπή Ανταγωνισμού) καθώς και σε άρση του αξιόποινου χαρακτήρα της πράξης για τους συμμετέχοντες, αν βέβαια κάτι τέτοιο προβλέπεται από την εθνική νομοθεσία. Στόχος της διαδικασίας, όπως θα αναλυθεί και κατωτέρω, είναι η μέγιστη αποτελεσματικότητα, η οποία θα επιτρέψει στην Αρχή την εξέταση ακόμα περισσότερων υποθέσεων με τους ίδιους πόρους και λιγότερη διοικητική επιβάρυνση.

1. Λόγοι υιοθέτησης της διαδικασίας Διευθέτησης από την Ευρωπαϊκή Επιτροπή

Όπως αναλύθηκε και ανωτέρω, τα Προγράμματα Επιείκειας στου Κόλπους της Ευρωπαϊκής Ένωσης γνώρισαν αρκετή επιτυχία. Αυτό είχε ως αποτέλεσμα την αύξηση των εξεταζόμενων υποθέσεων παράνομων συμπράξεων, που κλήθηκε να αντιμετωπίσει η Επιτροπή. Μετά και την τροποποίηση του Προγράμματος το 2002 έως και το τέλος του 2006, η Επιτροπή έλαβε 203 αιτήσεις Επιείκειας, κάτι το οποίο πρακτικά σημαίνει ότι κατά μέσο όρο λάμβανε μία αίτηση κάθε 3,5 μήνες.¹¹⁶ Το γεγονός αυτό οδήγησε περί τα μέσα του 2007 σε σημαντική σύρευση υποθέσεων

¹¹⁵ Ανακοίνωση της Επιτροπής της 2.7.2008 σχετικά με τη διεξαγωγή διαδικασιών διευθέτησης διαφορών ενόψει της έκδοσης αποφάσεων δυνάμει των άρθρων 7 και 23 του Κανονισμού (ΕΚ) αριθμ. 1/2003 του Συμβουλίου, ΕΕ C 167/01 και για το Ελληνικό Πρόγραμμα Απόφαση ΕΑ 628/2016 της 18.7.2016 (ΦΕΚ/Β/2356/29.7.2016).

¹¹⁶ 2006 Annual Report on competition policy, διαθέσιμο υπό την ιστοσελίδα: https://ec.europa.eu/comm/cooperation/annual_reports/2006en.pdf 12-13.

και συγκεκριμένα σε εκκρεμότητα περίπου 40 υποθέσεων.¹¹⁷ Μάλιστα ακόμα και οι σχετικά λιγότερο χρονοβόρες αποφάσεις που ελήφθησαν από την Επιτροπή κατά την χρονική περίοδο 2006-2007 σπάνια ολοκληρώνονταν σε λιγότερο από 3 έτη.¹¹⁸ Τούτο όπως είναι φυσικό προκάλεσε έντονη ανησυχία στο κατά πόσο η Επιτροπή δύναται εντός εύλογου χρόνου να ολοκληρώσει τη διαδικασία και να εκδώσει απόφαση, ούτως ώστε η οποιαδήποτε καθυστέρηση να μην αποτελέσει τροχοπέδη στην αποτελεσματική δράση αυτής και καταπολέμηση των καρτερικών συμπτάξεων.

Παράλληλα, όπως γίνεται αντιληπτό, η κάθε απόφαση που εκδιδόταν από την Επιτροπή οδηγούσε και στην μετέπειτα άσκηση προσφυγών κατά αυτής. Προκειμένου να εκδικαστούν οι προσφυγές αυτές απαιτούνταν κατά μέσω όρο 3,5 έτη για την έφεση και 3 έτη για την αναίρεση ενώπιον του ΔΕΕ (αργότερα ΔικΕΕ). Μάλιστα στο 85% των περιπτώσεων για τις οποίες και ασκήθηκαν εφέσεις, οι επιχειρήσεις πέτυχαν μείωση του προστίμου της τάξεως του 22,7%.¹¹⁹

Καθότι το ποσοστό είναι αρκετά υψηλό και δεδομένου ότι το επιβληθέν από την Επιτροπή πρόστιμο σε καμιά περίπτωση δεν επικυρώθηκε από το δικαστήριο, αντιθέτως μάλιστα μειώθηκε, καθίσταται σαφές ότι τούτο αποτέλεσε μεγαλύτερο κίνητρο για τις επιχειρήσεις ώστε στην πλειοψηφία τους να προχωρήσουν στην άσκηση κάποιου ένδικου βοηθήματος. Μάλιστα κάτι τέτοιο δε, φτάνει στα όρια της καταστρατήγησης καθότι οι επιχειρήσεις με την προσφυγή τους μάλλον προσδοκούν την σίγουρη μείωση του προστίμου τους παρά ενδιαφέρονται για την αμφισβήτηση της ενοχής τους.

Τέλος, η καθυστέρηση της διαδικασίας σε συνδυασμό με την προσφυγή των επιχειρήσεων έναντι των δικαστηρίων, υποχρέωσε την Επιτροπή να παραστεί σε πολυάριθμες νομικές διαδικασίες προκειμένου να υποστηρίξει τη θέση της έναντι των προσφευγουσών επιχειρήσεων. Η εμπλοκή της αυτή, η οποία πολλές φορές είχε να κάνει με διαφορετικές επιχειρήσεις που την απασχόλησαν για την ίδια υπόθεση, οδήγησε σε υπερβολική επιβάρυνση της αρχής.

2. Λόγοι υιοθέτησης της διαδικασίας Διευθέτησης από την Ελληνική Επιτροπή Ανταγωνισμού

¹¹⁷ *Stephan*, The Direct Settlement of EC Cartel Cases, *International and Comparative Law Quarterly* 2009, 631.

¹¹⁸ *Stephan*, *International and Comparative Law Quarterly* 2009, 632.

¹¹⁹ *Stephan*, *International and Comparative Law Quarterly* 2009, 634.

Εν αντιθέσει με τα ως άνω, οι λόγοι που οδήγησαν την ΕΠΑΝΤ να προχωρήσει στην υιοθέτηση της διαδικασίας Διευθέτησης μοιάζουν διαφορετικοί. Παρότι και εδώ παρατηρείται το φαινόμενο της μακράς καθυστέρησης έκδοσης των αποφάσεων, ο κυριότερος λόγος δεν είναι άλλος από την ουσιαστικότερη αποτυχία του ίδιου του προγράμματος, λόγω έλλειψης προσλαμβανουσών παραστάσεων στον ελληνικό επιχειρηματικό κόσμο.

Η κακή έκβαση της πρώτης υπόθεσης (Επιτροπή κατά ΜΕΒΓΑΛ ΑΕ)¹²⁰ καθώς και το γεγονός ότι μέχρι και σήμερα η Επιτροπή έχει κατορθώσει να εκδώσει μόνο μία απόφαση¹²¹ κάνοντας χρήση του Προγράμματος, καταδεικνύει την ανάγκη για μια προσφορότερη διαδικασία που θα οδηγήσει αποτελεσματικότερα στην καταπολέμηση των καρτελικών συμπράξεων.

Και εδώ βέβαια σημαντικό ρόλο διαδραματίζει η συμπεριφορά των Διοικητικών Δικαστηρίων και συγκριμένα αυτή του Διοικητικού Εφετείου, το οποίο σε πολλές περιπτώσεις μείωσε το επιβληθέν από την Επιτροπή πρόστιμο. Ενδεικτικά αναφέρονται και περιπτώσεις όπου ακύρωσε την απόφαση της Επιτροπής, όπως στην υπόθεση εταιριών πώλησης υγρών καυσίμων (BP Hellas και SHELL Hellas) όπου επιβλήθηκε από την Επιτροπή πρόστιμο 49.731.473€.¹²² Το Διοικητικό Εφετείο ακύρωσε την απόφαση την Επιτροπής με την υπ' αριθμ. 1495/2011 απόφαση του, με τη αιτιολογία ότι η τελευταία δεν είχε νόμιμη σύνθεση κατά την διαδικασία λήψης της απόφασης της. Την ίδια τακτική ακολούθησε το Εφετείο και σε άλλες περιπτώσεις, συμπεριλαμβανομένης της υπόθεσης GLAXO,¹²³ για την οποία διέταξε την Επιτροπή να επανεξετάσει την υπόθεση και μετά την προσφυγή και των 2 μερών στο ΣΤΕ, το οποίο απεφάνθη ομοίως, η υπόθεση δεν έχει τελεσιδικήσει ακόμα¹²⁴.

¹²⁰ ΕΑΟΛ 369/V/2007.

¹²¹ Απόφαση της Επιτροπής Ανταγωνισμού 642/2017, διαθέσιμη υπό την ιστοσελίδα: <https://www.epant.gr/Pages/DecisionDetail?ID=1824>.

¹²² ΕΑ 421/2008.

¹²³ ΕΑ 318/2006.

¹²⁴ Η Ολομέλεια της Επιτροπής θα συνεδρίαζε στις 5.11.2014, κατόπιν σχετικής εισήγησης, μετά την απόρριψη από το ΣΤΕ αιτήσεων αναίρεσης κατά των υπ' αριθμ. 2019/2009, 2100/2009 και 1983/2010 αποφάσεων του Διοικητικού Εφετείου Αθηνών.

3. Η Διαδικασία διευθέτησης με την Ευρωπαϊκή Επιτροπή

Η Ευρωπαϊκή Επιτροπή εκκινεί τη διαδικασία διευθέτησης, προχωρώντας σε όλες τις διερευνητικές ενέργειες με απώτερο στόχο την έκδοση απόφασης, σύμφωνα με το άρθρο 7 ή και το άρθρο 23 του Κανονισμού αριθμ. 1/2003.¹²⁵ Τούτο συνεπάγεται, για λόγους ομοιόμορφης εφαρμογής της κοινοτικής νομοθεσίας, την αυτόματη αναρμοδιότητα των εθνικών αρχών και δικαστηρίων.

Για τους λόγους αυτούς, τάσσεται στα εμπλεκόμενα μέρη προθεσμία δύο εβδομάδων τουλάχιστον,¹²⁶ εντός της οποίας θα πρέπει να δηλωθεί εγγράφως η θέληση τους προς συμμετοχή στις διμερείς συνομιλίες διευθέτησης.¹²⁷ Η Επιτροπή δεν είναι υποχρεωμένη να λάβει υπόψη της εκπρόθεσμες δηλώσεις ενδιαφέροντος. Η δήλωση αυτή πρόκειται για μια άνευ δεσμευτικότητας δήλωση προθέσεως, η οποία σε καμία περίπτωση δεν υποδηλώνει ανάληψη ευθύνης¹²⁸ καθότι στερείται νομικών συνεπειών.¹²⁹

Μετά την υποβολή γραπτής δήλωσης ενδιαφέροντος προς συμμετοχή στη διαδικασία διευθέτησης, από μια ή περισσότερες εμπλεκόμενες επιχειρήσεις, η Γενική Διεύθυνση Ανταγωνισμού της Επιτροπής, φροντίζει ούτως ώστε να διενεργηθούν διμερείς συνομιλίες τριών γύρων όλων των συμμετεχουσών επιχειρήσεων. Οι λόγοι που οι διμερείς συζητήσεις επιλέχθηκαν έναντι των πολυμερών, αφορούν την αποτελεσματικότητα της διαδικασίας. Η Επιτροπή εστιάζει το ενδιαφέρον της σε κάθε επιχείρηση ξεχωριστά, καταλήγοντας σε ασφαλέστερα συμπεράσματα ενώ παράλληλα διαφυλάσσει την εμπιστευτικότητα των συνομιλιών, προκειμένου αμφότερα τα μέρη να καταλήξουν στο αν θα προχωρήσουν στη διαδικασία διευθέτησης.¹³⁰

Κατά τον πρώτο γύρο των συνομιλιών πραγματοποιείται μια πρώτη αξιολόγηση της υπόθεσης, με την Επιτροπή να αποκαλύπτει συγκεκριμένα αποδεικτικά στοιχεία, τα οποία έχει στη διάθεση της προκειμένου να στοιχειοθετήσει την αιτίαση της και τις συμπράπτουσες επιχειρήσεις να εκδηλώνουν αναλόγως το

¹²⁵ ΕΕ C 167/2.7.2008 παρ. 10.

¹²⁶ ΕΕ C 167/2.7.2008 παρ. 1.

¹²⁷ Ομοίως αρθρ. 17 παρ. 3 του Κανονισμού 773/2004.

¹²⁸ ΕΕ C 167/2.7.2008 παρ. 11.

¹²⁹ Η διαδικασία επιλέχθηκε έναντι της προφορικής δήλωσης για λόγους διαφάνειας.

¹³⁰ *Tierno Centella*, The new settlement procedure in selected cartel cases, 2008, 30, διαθέσιμο υπό την ιστοσελίδα: <https://www.google.gr/search?q=Tierno+Cebtella+Maria+Luisa%2C+The+new+settlement+procedure+in+selected+cartel+cases&oq=Tierno+Cebtella+Maria+Luisa%2C+The+new+settlement+procedure+in+selected+cartel+cases&aqs=chrome..69i57.4449j0j4&sourceid=chrome&ie=UTF-8>.

ενδιαφέρον τους προς συμμετοχή ή όχι στην διαδικασία. Η επιχείρηση διαθέτει περιορισμένη πρόσβαση στο φάκελο της και κατόπιν αιτήσεως αυτής μπορεί να πληροφορηθεί για την καταγγελία, τα πραγματικά περιστατικά το νομικό χαρακτηρισμό καθώς και το επαπειλούμενο πρόστιμο.¹³¹

Κατά τον δεύτερο γύρο, η Επιτροπή μαζί με την εκάστοτε συμπράττουσα επιχείρηση οδηγούνται σε μια πιο διαπραγματευτική φάση, όπου στόχος είναι να επαληθευθεί αν υπάρχει συμφωνία αναφορικά με τις εκάστοτε αιτιάσεις των μερών αλλά και το εύρος των επαπειλούμενων προστίμων. Υπό την έννοια αυτή, οι συμπράττουσες επιχειρήσεις, έχουν την δυνατότητα να τεκμηριώσουν τις απόψεις τους αναφορικά με τις αιτιάσεις της Επιτροπής και επί της ουσίας να διαπραγματευτούν το περιεχόμενο αυτών,¹³² καταλήγοντας πιθανότατα έτσι σε ένα συμπροσδιορισμό των κρίσιμων παραγόντων που θα συνεκτιμηθούν για την επιβολή του προστίμου.

Στον τρίτο γύρο πραγματοποιείται η κοινοποίηση της έκθεσης αιτιάσεων από την Επιτροπή, στην οποία συμπεριλαμβάνεται και μια εκτίμηση για το εύρος του επιβαλλόμενου προστίμου. Δέον είναι εδώ να αναφερθεί πως οι επιχειρήσεις δεσμεύονται να αποδεχθούν το επαπειλούμενο πρόστιμο κατά τη διαδικασία διευθέτησης. Η Επιτροπή χορηγεί προθεσμία 15 ημερών στην επιχείρηση προκειμένου να καταθέσει τελικό κείμενο με τις παρατηρήσεις της.¹³³

Με αυτόν τον τρόπο και πριν την κατάθεση των έγγραφων παρατηρήσεων, οι επιχειρήσεις γνωρίζοντας την καταλογιστέα παραβατική πράξη αλλά και το αναλογούν πρόστιμο, έχουν την δυνατότητα να αξιολογήσουν τα οφέλη αλλά και τους κινδύνους από τη συμμετοχή τους στη διαδικασία διευθέτησης. Οι επιχειρήσεις όπως και η ίδια η Επιτροπή έχουν εδώ τη δυνατότητα να αποχωρήσουν αν κρίνουν αφενός η πρώτη ότι δεν εξυπηρετούνται τα συμφέροντα της, αφετέρου η Επιτροπή ότι θίγεται η προστασία του δικαίου του Ανταγωνισμού.

Κατόπιν τούτων, τα μέρη που επιθυμούν να συμμετάσχουν στην διαδικασία διευθέτησης υποβάλλουν γραπτές παρατηρήσεις, υπό τη μορφή επίσημου αιτήματος.¹³⁴ Οι τελευταίες θα πρέπει υποχρεωτικά να περιέχουν την παραδοχή της επιχείρησης περί της ευθύνης της, προσδιορίζοντας περαιτέρω με ακρίβεια τα προσδιοριστικά στοιχεία της παράβασης, ήτοι την διάρκεια, το αντικείμενο κτλ.¹³⁵

¹³¹ Κανονισμός (ΕΚ) 1/2003 του Συμβουλίου της 16.12.2002, σχετικά με την εφαρμογή των κανόνων ανταγωνισμού που προβλέπονται στα άρθρα 101 ΣΛΕΕ και 102 ΣΛΕΕ, 101 ΣΛΕΕ και 102 ΣΛΕΕ, ΕΕ L 1, αρθρ. 10,15.

¹³² ΕΕ C 167/ 2.7.2008 παρ. 16.

¹³³ ΕΕ C 167/ 2.7.2008 παρ. 17.

¹³⁴ Κατ' εξαίρεση επιτρέπεται και η προφορική δήλωση όπως και στα Προγράμματα Επιείκειας για λόγους εμπιστευτικότητας.

¹³⁵ ΕΕ C 167/ 2.7.2008 παρ. 20.

Επιπροσθέτως οι εν λόγω παρατηρήσεις υποβάλλονται με σαφήνεια και αμετακλήτως. Επέχουν έτσι θέση δεσμευτικής δήλωσης, η οποία και δεν χωρά μονομερούς ανάκλησης,¹³⁶ αλλά τελεί υπό την αίρεση της αποδοχής της Επιτροπής.¹³⁷

Περαιτέρω η Επιτροπή προβαίνει σε κοινοποίηση της αιτίας της προς την εμπλεκόμενη επιχείρηση, η οποία μέσα σε προθεσμία τουλάχιστον δύο εβδομάδων,¹³⁸ οφείλει να απαντήσει επιβεβαιώνοντας τη δέσμευση της προς την διαδικασία διευθέτησης. Κατόπιν τούτου η Επιτροπή υπεισέρχεται σε διαβουλεύσεις με την συμβουλευτική επιτροπή των αντιπροσώπων των κρατών μελών¹³⁹ και εν συνεχεία εκδίδει οριστική απόφαση. Η απόφαση διαπιστώνει την παράβαση, περικλείει τον προτεινόμενο διακανονισμό και προσδιορίζει το τελικό ύψος του επιβαλλόμενου προστίμου, το οποίο υπολογίζεται με βάση τις κατευθυντήριες γραμμές του κανονισμού 1/2003.

4. Η διαδικασία διευθέτησης με την Επιτροπή Ανταγωνισμού

Με βάση τα όσα προβλέπει ο Κανονισμός 1/2003 είναι δυνατή η παράλληλη αρμοδιότητα της Ευρωπαϊκής Επιτροπής και των εθνικών αρχών ανταγωνισμού. Ως εκ τούτου το Ευρωπαϊκό Πρόγραμμα Επιείκειας μπορεί να συνυπάρξει αυτοτελώς με το αντίστοιχο εθνικό. Έτσι, η διαδικασία διευθέτησης με την ΕπΑντ ομοιάζει σε μεγάλο βαθμό με την Ανακοίνωση της Επιτροπής.¹⁴⁰

Η έναρξη της διαδικασίας εκκινεί με την υποβολή της αίτησης διαδικασίας διευθέτησης από την ενδιαφερόμενη επιχείρηση, η οποία μπορεί να γίνει είτε πριν είτε μετά την κοινοποίηση της εισήγησης από την Επιτροπή.¹⁴¹ Στην πρώτη περίπτωση οι συμπράττουσες επιχειρήσεις οποτεδήποτε και για οποιοδήποτε λόγο λάβουν γνώση της γενόμενης σε βάρος τους έρευνας, μπορούν να εκφράσουν το ενδιαφέρον τους προς υπαγωγή τους στη διαδικασία διευθέτησης. Κατόπιν θετικής αποφάσεως της Επιτροπής, η υπόθεση ανατίθεται σε Εισηγητή, ο οποίος διενεργεί και τις διμερείς συνομιλίες.

¹³⁶ ΕΕ C 167/ 2.7.2008 παρ. 22.

¹³⁷ Αν και κάτι τέτοιο φαίνεται να προκαλεί ανασφάλεια δικαίου λόγω της ανισότητας των όπλων, στην πράξη η Επιτροπή δύσκολα υπαναχωρεί από τις διαπραγματεύσεις και επικυρώνει την συμφωνία.

¹³⁸ ΕΕ C 167/ 2.7.2008 παρ. 26.

¹³⁹ ΕΕ C 167/ 2.7.2008 παρ. 28.

¹⁴⁰ Καθώς επίσης και με τον Κανονισμό 773/2004, όπως τροποποιήθηκε από τον Κανονισμό 773/2004).

¹⁴¹ αρθρ. 15 παρ. 4 του Ν. 3959/2011.

Όπως και ανωτέρω, κατόπιν τούτου, δίδεται προθεσμία 10 ημερών προκειμένου να υποβληθούν έγγραφες παρατηρήσεις από την εμπλεκόμενη επιχείρηση, προκειμένου αυτή να εκφράσει την σχετική πρόθεση της να συμμετάσχει στη διαδικασία. Τέλος ακολουθεί η αναλυτική ενημέρωση της Ολομέλειας της Επιτροπής Ανταγωνισμού από τον Εισηγητή για την ουσία των αιτιάσεων, τα πραγματικά περιστατικά που τεκμηριώνουν τα αποδεικτικά στοιχεία και τη βάση πάνω στην οποία θα διεξαχθούν οι διμερείς συνομιλίες.¹⁴²

Αν αντιθέτως η Εισήγηση έχει ήδη κοινοποιηθεί στις εμπλεκόμενες επιχειρήσεις, οι τελευταίες μπορούν να δηλώσουν εγγράφως το ενδιαφέρον τους προς συμμετοχή στη διαδικασία το πολύ 35 μέρες πριν την καθορισμένη ημερομηνία ακρόασης.¹⁴³ Η συμμετοχή στη διαδικασία διευθέτησης αναστέλλει την κανονική διαδικασία.¹⁴⁴

Αναφορικά με τις διμερείς συνομιλίες, αυτές ακολουθούν τα επιβαλλόμενα από την διαδικασία διευθέτησης με την Ευρωπαϊκή Επιτροπή Ανταγωνισμού,¹⁴⁵ ως αναλύθηκαν ανωτέρω. Κατόπιν δε ολοκλήρωσης αυτών, ο αρμόδιος εισηγητής ενημερώνει τις εμπλεκόμενες επιχειρήσεις αναφορικά με την εξέλιξη των συνομιλιών και καλεί αυτές εντός προθεσμίας 30 ημερών, όπως υποβάλλουν επίσημη πρόταση.

Εν κατακλείδι, εφόσον οι προτάσεις αμφότερων των πλευρών αποτυπώνουν τα όσα εξήχθησαν από τις διμερείς συνομιλίες, συντάσσεται σχετική εισήγηση, η οποία και επιδίδεται στα μέρη.¹⁴⁶ Με τον Εισηγητή να διαθέτει απόλυτη ευχέρεια να προτείνει στην Ολομέλεια της Επιτροπής Ανταγωνισμού την διακοπή της διαδικασίας, η εισήγηση διαβιβάζεται σε αυτήν με πρόταση αποδοχής. Κατόπιν κοινοποίησης της εισήγησης, η επιχείρηση καλείται εντός προθεσμίας 10 ημερών όπως αποδεχτεί ανεπιφύλακτα και με σαφήνεια τη δέσμευση της προς υπαγωγή της στη διαδικασία διευθέτησης.

Η Επιτροπή Ανταγωνισμού, η οποία δεν δεσμεύεται από την Εισήγηση Διευθέτησης,¹⁴⁷ εκδίδει απόφαση με την οποία αφού περιγράψει τα νομικά και πραγματικά περιστατικά, διαπιστώνει την παράβαση και θέτει το επιβαλλόμενο πρόστιμο.¹⁴⁸ Η απόφαση κοινοποιείται σε όλα τις εμπλεκόμενα επιχειρήσεις.

¹⁴² ΕΑ 628/18.7.2016 παρ. 13.

¹⁴³ ΕΑ 628/18.7.2016 παρ. 30, 31.

¹⁴⁴ ΕΑ 628/18.7.2016 παρ. 34.

¹⁴⁵ ΕΑ 628/18.7.2016 παρ. 26.

¹⁴⁶ ΕΑ 628/18.7.2016 παρ. 36.

¹⁴⁷ Στην περίπτωση αυτή, όπως και στην περίπτωση που η εμπλεκόμενη επιχείρηση δε υποβάλλει δήλωση διευθέτησης, οι προτάσεις διευθέτησης δεν δεσμεύουν την επιχείρηση, ούτε και μπορούν να χρησιμοποιηθούν σε βάρος της.

¹⁴⁸ αρθρ. 25 παρ. 1 του Ν. 3959/2011.

ΤΕΛΙΚΑ ΣΥΜΠΕΡΑΣΜΑΤΑ

Παρόλο που η διευθέτηση παρουσιάζεται σαν μια καινοτόμα και λειτουργική διαδικασία, εντούτοις δεν φαίνεται πληροί όλα τα αναγκαία κριτήρια για την μέγιστη αποτελεσματικότητα της. Αν και επί της ουσίας μοιάζει δικαιότερη καθότι όλες οι εμπλεκόμενες επιχειρήσεις, εφόσον τηρήσουν τις απαιτούμενες προϋποθέσεις, θα επωφεληθούν μέσω της μείωσης του επαπειλούμενου προστίμου, έντονη είναι η αμφισβήτηση που υπάρχει σχετικά με την θελκτικότητα των κινήτρων του μηχανισμού.¹⁴⁹

Το Πρόγραμμα Επιείκειας προσφέρει τη μέγιστη επιβράβευση για κάθε επιχείρηση, ήτοι την ολική απαλλαγή της από κάθε είδους οικονομική επιβάρυνση, ενώ ταυτόχρονα λειτουργεί μάλλον αποτρεπτικά για τις υπόλοιπες. Επιπλέον είναι σαφές ότι είναι προτιμητέα μια διαδικασία κατά την οποία το μέρος δεν αναγκάζεται σε ολική παραίτηση των δικαιωμάτων άμυνας του, από τη στιγμή που αποδέχεται ουσιαστικά πως η Επιτροπή θα του απευθύνει αιτιάσεις χωρίς να αξιώνει περαιτέρω διεξαγωγή ακροαματικής διαδικασίας.

Η διευθέτηση έχει μάλλον να προσφέρει ταχύτητα στα εμπλεκόμενα μέρη. Αν αναλογιστεί κανείς δε τον συγκεντρωτικό ρόλο που έχει ήδη η εκάστοτε Επιτροπή στην όλη διαδικασία, η συζήτηση μοιάζει να παραμένει ακόμα ανοιχτή.

Η επιείκεια έχει ως απώτερο στόχο να φέρει στην επιφάνεια όλες τις παράνομες καρτελικές συμπράξεις, να τις πλήξει και να αποκαταστήσει την ορθή τήρηση των κανόνων του δικαίου του ελεύθερου ανταγωνισμού. Αυτό από μόνο του μπορεί να χαρακτηριστεί και ως το πρωταρχικό πλεονέκτημα των Προγραμμάτων Επιείκειας, όταν αυτά λειτουργούν επιτυχώς. Πέραν αυτού όμως, παρατηρούνται πλείστες άλλες συνέπειες, θετικές και αρνητικές.

Οι εκάστοτε αρχές ανταγωνισμού προκειμένου να συλλέξουν πληροφορίες φαίνεται πως διαθέτουν μια πολύ καλή στρατηγική, την επιείκεια, καθότι προσφέρει ένα γενναιόδωρο αντάλλαγμα. Ασυλία ή μείωση προστίμου. Έτσι η επιχείρηση πρόθυμα παραδίδει το αποδεικτικό υλικό που έχει στην κατοχή της και όχι μόνο. Μυστικές συμφωνίες, συναντήσεις και δράσεις, η ανακάλυψη των οποίων σε κάθε άλλη περίπτωση θα στερούσε χρόνο και πόρους από την Επιτροπή.

Έτσι παρατηρείται βελτιστοποίηση στην συλλογή των αποδείξεων, που χρειάζεται η Επιτροπή προκειμένου να κρίνει το μέγεθος του καρτέλ, τη

¹⁴⁹ *Woude/Jones*, EC Competition Law Handbook, 2002, 675.

σημαντικότητα της παράβασης αλλά και το επιβληθέν πρόστιμο.¹⁵⁰ Περαιτέρω, προκειμένου η εκάστοτε επιχείρηση να επιβραβευτεί με πλήρη ασυλία και όχι απλά με μείωση του προστίμου, η συλλογή των αποδεικτικών στοιχείων γίνεται με ταχύτητα και πληρότητα, γεγονός που από μόνο του εξυπηρετεί το ίδιο το Πρόγραμμα.

Ως αναλύθηκε εκτενώς και ανωτέρω, το Πρόγραμμα, προκειμένου να εξυπηρετήσει τους στόχους του, στοχεύει στον κλονισμό της εμπιστοσύνης και στη δημιουργία ενός κλίματος αβεβαιότητας μεταξύ των συμπραπτουσών επιχειρήσεων. Καμία επιχείρηση δεν γνωρίζει πλέον αν κάποιος άλλο μέλος του καρτέλ έχει σπεύσει να επωφεληθεί του Προγράμματος, κερδίζοντας έτσι την ασυλία και στην ουσία προδίδοντας την. Μπαίνει έτσι σε μια διαδικασία να ομολογήσει και μάλιστα να είναι αυτή και η πρώτη που θα το πράξει.

Από την άλλη καμία επιχείρηση γνωρίζοντας την ύπαρξη ενός Προγράμματος και μάλιστα ενός Προγράμματος που λειτουργεί σωστά, δεν εισχωρεί σε μια παράνομη σύμπραξη, όταν κατά μεγάλη πιθανότητα γνωρίζει ότι θα αποκαλυφθεί και κάτι τέτοιο θα της αποφέρει οικονομική ζημία. Έτσι η πολική επιείκειας κατάφερε να συντελέσει στην μείωση αλλά και την δυσκολία διατήρησης των ήδη υπαρχουσών συμπράξεων.¹⁵¹

Μολαταύτα, παρά την αποδεδειγμένη θετική επίδραση του Προγράμματος, η επιείκεια ως πολιτική έχει υποστηριχθεί ότι χαρακτηρίζεται και από ορισμένα αρνητικά ηθικά ζητήματα με κυριότερο τη λεγόμενη «ανταποδοτική δικαιοσύνη» (retributive justice).¹⁵² Αν αποστασιοποιηθεί κανείς από το ίδιο το Πρόγραμμα και τον τελικό σκοπό του, θα δει ότι επί της ουσίας επιβραβεύει μια επιχείρηση, η οποία παραβίασε σημαντικά το νόμο προκειμένου να αποκομίσει παράνομο όφελος, προς ίδιον συμφέρον. Αυτός είναι και ο κυριότερος λόγος που οι εκάστοτε αρχές ανταγωνισμού, προκειμένου να εξασφαλίσουν τη δικαιοσύνη, αποκλείουν από την ασυλία τις επιχειρήσεις εκείνες που ώθησαν άλλες να λάβουν μέρος σε καρτελικές συμπράξεις.

Επιπροσθέτως, ένα άλλο ζήτημα που ανακύπτει είναι πως για την ίδια παραβατική συμπεριφορά μια επιχείρηση μπορεί να επιτύχει την πλήρη ασυλία ενώ μια άλλη μόνο μείωση. Και αυτήν ωστόσο την «αδικία», προσπάθησε να αντιμετωπίσει η Επιτροπή με την επί της ουσίας παραχώρηση ίσων ευκαιριών προς όλες τις επιχειρήσεις, επιβραβεύοντας όμως αυτή που θα παραδώσει πρώτη όλα το αποδεικτικό υλικό συμβάλλοντας στην αντιμετώπιση της νόθευσης του ελεύθερου

¹⁵⁰ *Wills* (2008), 127.

¹⁵¹ *Wills* (2008), 131.

¹⁵² *Harding/Joshua* (2010), 250.

ανταγωνισμού. Άλλωστε το Γενικό Δικαστήριο αναφέρει πως η Επιτροπή «οφείλει να αντιμετωπίζει με τον ίδιο τρόπο επιχειρήσεις που έρχονται σε επαφή μαζί της και να μην αποτελεί έναν παράγοντα νοθεύσεως των προϋποθέσεων του ανταγωνισμού μεταξύ των επιχειρήσεων».¹⁵³

Στην ελληνική πραγματικότητα τα πράγματα είναι κάπως διαφορετικά καθότι η αποτελεσματικότητα εμφανίζεται μάλλον πολύ χαμηλή.¹⁵⁴ Το Πρόγραμμα εφαρμόστηκε ή με ακρίβεια παραλίγο να εφαρμοστεί μια και τελευταία φορά μέχρι πρόσφατα το Σεπτέμβριο του 2006 στο καρτέλ γαλακτοβιομηχανιών. Ακόμα και μετά την αναθεώρηση του Προγράμματος το 2011, τα πράγματα δεν παρουσίασαν μεγάλη διαφορά.

Μια και μοναδική φορά έχει εφαρμοστεί το Πρόγραμμα Επιείκειας επιτυχώς στην Ελλάδα, όπου η Επιτροπή απήλλαξε πλήρως από την καταβολή προστίμου την εταιρεία "Τεχνική Ολυμπιακή" του ομίλου Στέγγου, η οποία ομολόγησε την ενοχή της, συνεργάστηκε για την αποκάλυψη του καρτέλ δημοσίων έργων και πρόσφερε τα αναγκαία αποδεικτικά στοιχεία. Ακόμη, πρώτη φορά η Επιτροπή Ανταγωνισμού έκανε δεκτά τα αιτήματα αδυναμίας πληρωμής και μείωσε το επιβλητέο πρόστιμο στις εργοληπτικές επιχειρήσεις που εντάχθηκαν στην Διαδικασία Διευθέτησης Διαφορών και διευκόλυναν την έρευνα για την καταστρατήγηση του ανταγωνισμού στους διαγωνισμούς δημοπράτησης δημόσιων έργων.¹⁵⁵

Εν κατακλείδι, και με βάση τα όσα εκτέθησαν ανωτέρω, η επιείκεια σαν πολιτική, εμφανίζει θετικό πρόσημο στην προσπάθεια προς διαφύλαξη των όρων του ανταγωνισμού στην αγορά. Τούτο άλλωστε αποδεικνύεται από τις πολυάριθμες αιτήσεις υπαγωγής στο πρόγραμμα, τουλάχιστον σε ευρωπαϊκό επίπεδο αλλά και από την όλο και μικρότερη διάρκεια των παράνομων συμπράξεων.

¹⁵³ ΠΕΚ, Απόφ. της 15.03.2006, Υποθ.Τ-15/02, *Basf κατά Επιτροπής*, ECLI:EU:T:2006:74, σκέψη 504.

¹⁵⁴ *Κατσουλάκος*, Είναι η Αντιμετώπιση των Καρτέλ από την Πολιτική Ανταγωνισμού Αποτελεσματική; Περιοδικό ΕΠΙΛΟΓΗ-ΤΑΣΕΙΣ «Η οικονομία το 2009», διαθέσιμο υπό την ιστοσελίδα: http://www.tzouganatoslaw.gr/images/records/1242660711_Kartel_09.pdf.

¹⁵⁵ Απόφαση της Επιτροπής Ανταγωνισμού 642/2017, διαθέσιμο υπό την ιστοσελίδα: <https://www.epant.gr/Pages/DecisionDetail?ID=1824>.

ΕΛΛΗΝΙΚΗ ΒΙΒΛΙΟΓΡΑΦΙΑ

Αθανασίου Λ. σε συλλογικό τόμο Δίκαιο του Ελεύθερου Ανταγωνισμού επιμέλεια Τζουγανάτος Δ., Νομική Βιβλιοθήκη, 2013.

Βαρβαρούσης Π., Στρατηγική των παιγνίων, συνεργασία και σύγκρουση στις διεθνείς σχέσεις, Παπαζήσης, 1998.

Γκολφινόπουλος Χ., Το πρόγραμμα της Επιτροπής Ανταγωνισμού για την απαλλαγή ή μείωση των προστίμων και οι αδυναμίες του, ΔΕΕ 10/2006, 994-998.

Ζευγώλης Ν., Το καρτέλ στο δίκαιο του ανταγωνισμού, Εθνική – Κοινοτική Έννομη τάξη, Νομική Βιβλιοθήκη, 2008.

Καλαφάτης Α./Τζάκας Δ.Π., Το ελληνικό πρόγραμμα επιείκειας υπό το πρίσμα της προσφάτως θεσπισθείσας κοινοτικής ανακοίνωσης και της αμερικανικής πρακτικής, ΔΕΕ 2007, 167-185.

Κατσουλάκος Γ. σε συλλογικό τόμο Δίκαιο του Ελεύθερου Ανταγωνισμού επιμέλεια Τζουγανάτος Δ., Νομική Βιβλιοθήκη, 2013.

Κατσουλάκος Γ., Είναι η Αντιμετώπιση των Καρτέλ από την Πολιτική Ανταγωνισμού Αποτελεσματική, Περιοδικό ΕΠΙΛΟΓΗ - ΤΑΣΕΙΣ «Η Οικονομία το 2009», διαθέσιμο υπό την ιστοσελίδα: http://www.tzouganatoslaw.gr/images/records/1242660711_Kartel_09.pdf.

Μερτικοπούλου Β., Πολιτική Επιείκειας: Η κοινοτική ανακοίνωση του 2006, το Πρότυπο Πρόγραμμα Επιείκειας του ΕΔΑ και το Πρόγραμμα Επιείκειας της Επιτροπής Ανταγωνισμού, ΕυρΠολΔ 3/2007, 882.

Μερτικοπούλου Β., Η μεταβολή της αντιμετώπισης των εταιρειών-μελών καρτέλ που παραβιάζουν το άρθρο 81 ΣυνθΕΚ, ΔΕΕ 2003, 45-46.

Σουφλερός Η., Η Οδηγία 2014/104/ΕΕ για τις αγωγές αποζημίωσης λόγω παράβασης της νομοθεσίας του Ανταγωνισμού σε και η σχέση της με τον κανονισμό 1/2003 και άλλα σχετικά με την εφαρμογή του ενωσιακά κείμενα, ΝοΒ 2015, 921-952.

ΞΕΝΟΓΛΩΣΣΗ ΒΙΒΛΙΟΓΡΑΦΙΑ

Balto D., Antitrust Enforcement in the Clinton Administration, 9 Cornell Journal of Law and Public Policy, Fall 1999, 65-70.

Barnett T., Seven Steps to better Cartel Enforcement, 2.06.2006, Presentation to the 11th Annual Competition Law & Policy Workshop European Union Institute Florence Italy, διαθέσιμο υπό την ιστοσελίδα: <https://www.justice.gov/atr/speech/seven-steps-better-cartel-enforcement>.

Funta R., Legal and Economic Analysis of Cartels, Their Enforcement and the Leniency Program, Law and Economics Review 2 2012, διαθέσιμο υπό την ιστοσελίδα: <http://www.eaco.eu/wp-content/uploads/2015/04/funta2.pdf> .

Griffin J., The Modern Leniency Program After Ten Years - A Summary Overview Of The Antitrust Division's Criminal Enforcement Program, 12.8.2003, διαθέσιμο υπό την ιστοσελίδα: <https://www.justice.gov/atr/speech/modern-leniency-program-after-ten-years-summary-overview-antitrust-divisions-criminal>.

Hammond S., Fighting Cartels - Why And How? Lessons Common To Detecting And Deterring Cartel Activity, 12.9.2000, διαθέσιμο υπό την ιστοσελίδα: <https://www.justice.gov/atr/speech/fighting-cartels-why-and-how-lessons-common-detecting-and-deterring-cartel-activity>.

Hammond S., Detecting and Deterring Cartel Activity Through an Effective Leniency Programme, 21-22.11.2000, Presented before the International Workshop on Cartels, Brighton England, διαθέσιμο υπό την ιστοσελίδα: <https://www.justice.gov/atr/speech/detecting-and-deterring-cartel-activity-through-effective-leniency-program>.

Hammond S., Cornerstones of an Effective Leniency Program, 22-23.11.2004, Presented before the ICN Workshop on Leniency Programs Sydney, Australia, διαθέσιμο υπό την ιστοσελίδα: <https://www.justice.gov/atr/speech/cornerstones-effective-leniency-program>.

Harding C. / Joshua J., Regulating Cartels in Europe, έκδοση, Oxford University Press, 2010.

Jones A. / Surfin B., EU Competition Law, Text, Cases and Materials, Oxford, (2008)⁶.
Leslie R., Antitrust Amnesty, Game Theory, and Cartel Stability, Journal of Corporation Law 2006, Volume 31, Issue 2, 453-488.

Lowe P., «What's The Future for Cartel Enforcement?», DG Competition, Brussels, 11.02.2003.

Motta M., Competition Policy: Theory and Practice, Cambridge University Press, 2004.

Riley A., The modernisation of EU anti-cartel enforcement: will the Commission grasp the opportunity? C.E.P.S. 2010, 191-207.

Riley A., Due Process and Innovation in EU Competition Law: At the Gates Of Reform? Competition Law Review, 2010, Volume 7 issue 1pp 1-3.

Sandhu Jatinder S., The European Commission's leniency policy: a success? European Competition Law Review 2007, v. 28, n. 3, March, pp. 148-157.

Stephan A., The Direct Settlement of EC Cartel Cases, International and Comparative Law Quarterly, 2009, Volume 58, Issue 03, pp 627-654.

Tierno Centella M.L., The new settlement procedure in selected cartel cases, 2008, διαθέσιμο υπό την ιστοσελίδα: <https://www.google.gr/search?q=Tierno+Cebtella+Maria+Luisa%2C+The+new+settlement+procedure+in+selected+cartel+cases&oq=Tierno+Cebtella+Maria+Luisa%2C+The+new+settlement+procedure+in+selected+cartel+cases&aqs=chrome..69i57.4449j0j4&sourceid=chrome&ie=UTF-8>.

Wills W. DJ., Efficiency and Justice in European Antitrust Enforcement, Hart, 2008.

Woude M./Jones C., E.C. Competition Law Handbook, Sweet and Maxwell, 2002.

ΠΑΡΑΡΤΗΜΑΤΑ- ΚΑΤΑΣΤΑΣΗ ΠΙΝΑΚΩΝ

Πίνακας 1: Παίγνιο «Δίλημμα του Φυλακισμένου»

	B	Μη Ομολογία	Ομολογία
A			
Μη Ομολογία	1	1	0
Ομολογία	3	0	2
			3
			2

Πίνακας 2: Παίγνιο «Δίλημμα του Φυλακισμένου» βάσει στρατηγικής

Καρτελική Σύμπραξη με χ Μέλη	Αν κανείς δεν ομολογήσει	Αν ομολογήσει 1 εταιρεία	Αν ομολογήσουν 2 εταιρείες	Αν ομολογήσουν 3 εταιρείες
Ομολογία	2	1	1	1
Μη Ομολογία	1	2	2	2